

Bodnár Emese

Pápai Képzőművész Körök története

TARTALOMJEGYZÉK

AJÁNLÁS

I. ELŐSZÓ

II. BEVEZETÉS

III. ORLAITÓL - NAGY LÁSZLÓIG

Ferencz József építésmérnök
Pápai Képzőművész Körök (kronológia)

IV. A JMK FELNŐTT KÉPZŐMŰVÉSZ KÖR

Heitler László festőművész, művészeti író
Ézsiás István szobrászművész
Zsuppán István festő, a Türr István Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola rajztanára
Borbély Lajos festő, a Polgármesteri Hivatal művelődési osztályvezetője
Kiss László festő, a Pápai Református Kollégium Gimnáziumának rajztanára
Tóth Kálmán, a Munkácsy Mihály Általános Iskola rajztanára
Khell Zoltán festő, tanár

**V. A TEXTILES MŰVELŐDÉSI HÁZ KÉPZŐMŰVÉSZ KÖRE ÉS SZABÓ LÁSZLÓ
TÚZZOMÁNC MŰHELYE**

Erdélyi Gyula grafikus, a Képzőművész Kör vezetője
Szabó László tűzzománc dísz tárgy készítő kézműves

VI. A JMK GYERMEK KÉPZŐMŰVÉSZ KÖR

Borbély Lajosné a Belvárosi Általános Iskola rajz tanára
Szentmihály Veronika grafikus-dekoratőr, a JMK Gyermek Képzőművész Kör vezetője

VII. SZALAY LÁSZLÓ FESTŐ, TANÁRTÓL - HORVÁTH LAJOS FESTŐMŰVÉSZIG

Horváth Lajos festőművész, a JMK Ifjúsági Képzőművész Kör vezetője

VIII. BEFEJEZÉS

Baranyai László főiskolai hallgató, a JMK Gyermek Képzőművész Kör egykori tagja

IX. IRODALOMJEGYZÉK

X. JEGYZET

XI. MELLÉKLET

AJÁNLÁS

Pápa város képzőművészeti életének bemutatására nagy előrelépést jelentett Bodnár Emese tanulmánya. A város kultúrtörténetének jelentős része a képzőművészeti élet. Pápa város képzőművészetének ismeretében mindig abból az adottságból kell kiindulnunk, amit Anton Franz Maulbertsch, a barokk festészet nagy mesterének pápai freskói jelentenek. A nagytemplom hatalmas kupolafreskói Szent István vértanú életének három jelentős mozzanatát örökítik meg lenyűgöző erővel, a színek csodálatos gazdagságával. A diakónussá avatás ünnepélyessége, Szent István prédikációjának hatása alá került tömeg magasztossága a barokk kor mozgalmasságát, dinamizmusát, a szín és a művészeti erő olyan harmóniáját jelenti, ami alól a művészhajlamú ember, aki Pápán dolgozik, vagy innen indult el, nem tudja kivonni magát.

Nem vagyunk hívei ugyan annak, hogy a pápai művészeket valamely „iskola” követőjének tartsuk, de nem tagadhatjuk el, hogy Maulbertsch műveinek hatása közvetve, vagy közvetlenül hatást gyakorol a pápai művészek munkásságára. Érdekes módon a város folyói egykoron a Tapolca, jelenleg a Bakonyér jelentős témát jelentettek az alkotóknak. A növényzet ezerszínű világa, a Várkert buja növényzete a tájfestők és a természetbúvárok kedvelt témái voltak. A város is jó témaként szolgált sokszínű háztetőivel, szűk sikátoraival, jellegzetes mansart-tetős házaival a pápai festők számára.

Egy-egy művész köré csoportosult művészetszerető embercsoport külön iskolát jelentett az odatartozók számára. A város egyik legaktívabb művészpedagógusa A. Tóth Sándor festőművész, rajztanár, bábművész volt. Erősen kontúrozott akvarelljei követendő példát jelentettek tanítványai számára, többen próbálták utánozni. Ábrázoláskényszere ragályossá vált ismerősei körében. Nem olt olyan ember, aki közvetlen kapcsolatba került a művésszel, rövid időn belül ne vált volna modellé. Ceruza- és ecsetrajzai több ezer embert örökítettek meg. Megkapó egyénisége folytán jelentős csoportosulások keletkeztek körülötte, mint a Református Gimnáziumban, mint későbbi munkahelyein, vagy bármelyik közművelődési intézményben. A legtöbb művészeti megmozdulás az ő nevéhez fűződik Pápa városában.

Sajnálatos, hogy a város legnagyobb magángyűjteménye, a dr. Kovács Sándor féle gyűjtemény manapság már csak emlék az egykori képzőművészköri tagok számára, akik még eredetiben láthatták pápai műgyűjtő Színyei Merse Pál, Pál László, Ripl-Rónai, Mednyánszky, Katona Nándor, Aba-Novák képeit.

A pápai művészek gyakori kiállításai nevelik a közönséget és a Dunántúl Athénjének ifjúságát a művészeti értékek megbecsülésére. A tehetséggondozás jól bevált helyszíne a művelődési házakhoz kapcsolódó művészeti körök, ahol a város leghíresebb képzőművészei irányításával folyik alkotó tevékenység. De nem elhanyagolható a város iskoláin belül szervezett tehetséggondozó szakkörök és fakultációk jelenléte sem.

A pápai rajztanárok kezdetektől fogva felnőttek más szaktárgyak színvonalához. Személyes példamutatással, művészi tevékenységgel elől jártak a tanulók előtt, vállalva a nyilvánosságot. Az iskolák belső műhelyeiben folyó tehetséggondozó szakkörök tehát előkészítői voltak a városi képzőművész körnek. A legtehetségesebbek mindkét szakkörön részt vettek. Természetesen dupla megjelenési lehetőséget kaptak iskoláiban, illetve városunk nyilvánossága előtt.

Pápa város képzőművészeti életében rendszeres kiállításként jelen volt évi egy alkalommal a képzőművész körök bemutatkozása. Néha felmenő rendszerben, megyei szinten is szerveződött szakköri kiállítás. Ezen kiállítások rendezését intézményesen a művelődési központok végezték. Csodálatos érzés egy amatőr számára, ha profi képzőművészek között állíthat ki. Egyébként nem jutnának érdeklődőhöz, szemlélőhöz az amatőr alkotások. A nyilvánosság a közösség előtti megjelenés alapvető feltétele a művészi előrelépésnek.

A városi képzőművész körök nagyon hatékony művészeti nevelést folytatnak, így szükséges ezek történetének feldolgozása is. Bodnár Emese tanulmányával hiányt pótoltt Pápa kultúrtörténetében.

Mintegy hat évtized képzőművészeti életét dolgozta fel városunk művészeti életéből. Mint a szerző egykori rajztanára büszke vagyok Emese érdeklődési irányára és kutató tevékenységére.

Legyen a mű további kutatásoknak elindítója, inspirálója. A könyvet szíves figyelmükbe ajánlom.

Borbély Lajos
rajztanár
művelődési osztályvezető

I. ELŐSZÓ

Pápa, „Dunántúl Athénje” jelenleg három galériával büszkélkedhet. Az időszak kiállításokat bemutató Somogyi József (Pápa, Fő tér 21.) és Hollósy Simon (Fő tér 23) Galériával valamint állandó tárlatával az A. Tóth Sándor Galériával az Eszterházy Várkastélyban. Emellett rendszeres időszak kiállításokat szervez a Jókai Mór Városi Könyvtár és a Pápai Református Kollégium Gimnáziuma is. Művészeti kiállításokban tehát nincs hiány annak ellenére, hogy a múzeumoknak fennmaradásukért igencsak meg kell küzdeniük.

Témaválasztásom oka a város képzőművészeti életéről családomtól kapott művészet szeretetem és a téma hiánypótló jellege. Édesanyám, Szentmihály Veronika a pápai Gyermek Képzőművész Kör vezetője fedezte fel a szakköri szekrény legmélyén (JMK Várkastély 17-es terem) azt a felbecsülhetetlen értékű képanyagot, amely hiteles kortörténeti dokumentumként szolgál visszanyúlva egészen az 1930-as évekig.

Ritka az a város, ahol ennyire nyomon követhető a rajztanítás története és módszere olyan alkotókon keresztül, mint A. Tóth Sándor *festőművész*, Istenes Iszerekov András *festőművész*, Somogyi József *szobrászművész*, Nagy László *költő, festőművész*... Országosan és nemzetközileg elismert nevek, eredeti alkotások egy szekrény legmélyén, amit még A. Tóth Sándor mentett át az utókornak.

Igyekeztem áttekinthető, pontos kronológiai sorrendet követni, vázat adva ezzel írásomnak. Teljességre törekedve a városi Képzőművész Körök történetén kívül Pápa képzőművészeti életét is érintve 1930-1998-ig.

Írásom hitelességét a tanítványok vallomásai támasztják alá pontos képet adva a rajztanítás módszeréről. A mellékelt rajzok, festmények eredetiek, az említett szekrény anyagát képezik.

A fényképeket és a munkaterveket a Jókai Mór Művelődési Központ igazgatónője, Veszpréminé Turtsányi Valéria bocsátotta rendelkezésemre.

„Folytatni kell a művészettörténet útját a művészet kíváncsú, szép birodalma felé, nincs megállás többé, éppen úgy mint a vallásnál a hitben, csak fejlődés. Előre, vagy hátra.”¹

II. BEVEZETÉS

A hajdani misszionáriusok leírásaiban gyakran olvasni olyan megfigyelésekről, amelyek, noha egyszerűbbek a tudományos igényű kísérleteknél, bőséges alapot szolgáltatnak hipotézisekre. Arról például, hogy milyen nehézségek adódnak bizonyos társadalmi csoportok képlátásában, dr. Laws, nyasszaföldi skót misszionárius így írt több mint hetven évvel ezelőtt: „Ha egy fekete-fehér képet teszünk a bennszülött elé, egyszerűen nem fogja látni. Hiába mondjuk neki: „Ez egy ökörnek meg egy kutyának a képe” - csak nézi a képet, aztán bennünket, és nézéséből kiolvashatjuk, hogy azt hiszi, hazudunk. Akkor, mondjuk újra próbálkozunk: „De bizony, ez a kép, egy ökröt és egy kutyát ábrázol.” és akkor talán már ki is mondja, mit gondol felőlünk! Ha gyerek is van a közelben, neki kezdjük magyarázni: „Ez ám igazán egy ökörnek meg egy kutyának a képe! Nézd csak, itt az ökör szarva, ez meg itt a farka!” És a fiúcska ezt feleli: „Nicsak, tényleg! És itt a kutya orra meg a füle.” Erre már az öregek is felfigyelnek, összecsapják a kezüket: „Nahát, tényleg itt a kutya!” Mikor az ember először lát egy képet, akkor kezdődik meg a könyvműveltsége”²

A teljes személyiségnek meghatározó szerepe van a művészi ízlés kialakulásában és a festők, zenészek, írók művészetéről alkotott véleményben.

„Művészek” azt tartjuk, akinek művészi személyisége és művészi „tehetsége” van, annak jelölésére, hogy általános beállítódással rendelkezik a művészi tárgyak, a művészi tevékenység iránt, és hogy érdekli a művészet.

A művészet története egyben a mindenkori újszerű művészeti irányok elleni támadások és megtorlások története is.

A műalkotások, vagy azok, amiket annak tartanak, fontos pszichológiai vagy szociológiai szerepet töltenek be, amelynek tisztázásán a művészetpszichológia és a művészetszociológia fáradozik, persze anélkül, hogy lényegesen túljutottak volna hipotézisek felállításán.

A művészettel való találkozás különböző élvezethez vezet: ezek egyike az esztétikai élvezet. Ez akkor keletkezik, ha a művészettel való kapcsolat különösképpen megfelel a kifejezetten művészi hatóerők érvényesülésének. Az egyes műalkotások aszerint is megkülönböztethetők, hogy milyen mértékben okoznak élvezetet. Ennek alapján lehet azt mondani, hogy esztétikai értékek tekintetében különböznek.

Fejletlenebb társadalmak művészetét a helyszínen nem tanulmányozható, saját kultúránkbeli kutatók beszámolóí alapján néha az a benyomásunk, hogy ezekben a társadalmakban a művészet az itt használatos értelemben véve, nincs is. Valóban úgy tűnik, hogy az egyszerűbb társadalmi berendezkedésű kultúrákban a műalkotásoknak a miénknél sokkal inkább lehet gyakorlati és vallási funkciójuk, s az is valószínű, hogy az esztétikai funkciónak a mi társadalmunkban fellelhető néhány olyan sajátossága, mint például a sajátos előadások, a közreműködők, a szaknyelv, sőt azok a sajátos épületek, amelyek nyíltan mind az esztétikai értékek szolgálatában állnak, náluk valószínűleg hiányoznak. Ugyanakkor ezeknek az egyszerűbb társadalmaknak a művészetével foglalkozó újabb publikációkban egyszerre két, egymástól független indoklás alapján is támadják azt a nézetet, hogy ott az esztétikai motiváció hiányzik.³

Az ember a földről felemelkedve - ahol főleg a szaglás és tapintás segítette -, érzékszerveinek szűk köre tágult a két magasabb rendű érzékkel, a látással és a hallással.

A szerelem követe a szem lett, amely észrevette az alak vonalait, a színek finomságát, s az összbenyomás által közvetített nemi ingert. Hallásával az anyagiasság nyomai nélkül, a nő megigéző hangját hallotta.

Az ember színlátása hosszú fejlődési folyamaton ment keresztül. Volt idő, amikor a kéket még nem tudták a szürkétől elkülöníteni. Színes ábrázolásaikra még kék színt nem használtak. Egyes primitív törzseknek a kék színre még ma sincs szavuk.⁴

A vizuális nevelés, a látáskultúra kiszélesítésére nemcsak a képzőművészeti kulturáltság szempontjából van szükség. A gyakorlati élet legkülönbözőbb területei is igénylik. Tudomásul kell vennünk, hogy századunk a vizuális ráhatások fokozódásának kora. Ismereteinket egyre nagyobb mértékben vizuális úton, képes újságok, illusztrált könyvek, fotók, filmek, plakátok, televízió útján szerezzük. Vizuális kulturáltságot igényelnek a különféle tudományos, technikai szemléltető rajzok, a politechnikai képzés, pedagógusképzés stb. A vizuális felfogóképesség alaposabb kiművelése tehát nagyon időszerű. E téren a rajztanításra vár a legnagyobb feladat. Az általános képzőművészeti, illetve vizuális kulturáltság kiszélesítése és elmélyítése a rajzoktatás valamennyi középiskolára való kiterjesztését kívánja.⁵

A rajztanítás legjobb elveit és módszereit nem lehet máról holnapra feltalálni. Sok ember hosszú évekig tartó fáradozása, sok kisebb nagyobb ötlet, próbálkozás, kísérlet, sok tanári konferencia mérlegelő munkája összegződik abban a nevelési és oktatási metódusban, amely ma a Képzőművészeti Főiskolán dominál.

A festészetben a tehetség vonalán igen nagy szintkülönbségek vannak, a tehetségnek ezerfajta mozdulata van: az egyik a szín felé hajlik jobban, a másik a rajz felé, az egyik az arc felé, a másik a táj felé... Az oktatás előfeltétele az, hogy jó közérzete legyen a tanítványnak.

A gyermekrajznak a felnőttrajzba való átmenete is olyanféle jelenség mint a mutálás. Nem megy egyik óráról a másikra, vannak nehézségei. De át kell esni rajta.

A gyermekrajz azért önfeledt, mert kontroll nélküli. Ám abban a pillanatban, amikor a gyerek már nemcsak játszik a színekkel és vonalakkal, hanem valamit ábrázolni próbál, óhatatlanul szembekerül a kontrollal, és ennek kapcsán bizonyos szabályokkal. Nem tehetünk mást: el kell fogadnunk, hogy a képi ábrázolásnak vannak szabályai. A nevelőnek az a feladata, hogy úgy juttassa el a gyerekeket ezeknek a szabályoknak, fogásoknak, technikának az alkalmazásáig, hogy közben ne vegye el a kedvét az alkotástól.

A rajzolás tehetség kérdése. Nincs mindenki megáldva olyan tehetséggel, hogy kiemelkedő teljesítményt nyújthasson. Jó szem és nagy felkészültség kell hozzá, hogy a tanár meglássa, kinek milyen képességei vannak, mi várható tőle.⁶

III: ORLAITÓL - NAGY LÁSZLÓIG

„A művészet birodalmának a művészek és az amatőrök a polgárai. Az előbbiek az alkotók, az utóbbiak a műértők- műélvezők. Valamennyiüket egy közös érzés, a művészi érzés kapcsol egybe, amelynek csírája ott szunnyad minden ember lelkében. A laikusok - akik künn rekedtek a birodalomból - ennek az érzésnek a kifejlesztése árán nyernek abba polgárjogot.

Mikor először vált problémává bennem, hogy számot adjak erről az érzésről, feltűnt nekem is a művészetnek és a vallásnak hasonlósága.

A vallás az embernek Istenhez való viszonya, a földi világból a nem látható világba épít hidat.

A művészet, amint azt nemcsak a szemlélői érzik, de maguk az önvizsgálathoz értő művészek is elismerik, szintén mutat fel ilyen földöntúli nyomokat s nem üres frázis mikor egy alkotást „isteni” jelzővel illetnek s a művészeket úgy aposztrofálják, mint papokat, akik a művészet oltárán áldoznak.

Nem lehet mindenki művész, de valamint a zenében is helye van a dilettantizmusnak, ha az a hallás és zenei tudás fejlesztését célozza, úgy a képzőművészetben is meg kell adnunk a létjogosultságát.

Főszabály: nézzük azt, ami tetszik s ne törődjünk vele, ha régi képek unalmasaknak, modernnek pedig érthetetlennek tűnnek fel.

Aki egyszer rálépett erre az útra, az ezt a munkát az első perctől fogva érdekesnek, élvezetesnek fogja találni. A művészettörténet az emberiség nagy regénye lesz számára, amit élvezettel lapoz. Egyes művészek életrajzaiban az örök emberi felfelé törekvés küzdelmes példái ragadják meg, minden lépés újabb rejtett értékekkel gazdagítja.

Folytatni kell az útját a művészet kíváncsian szép birodalma felé, nincs megállás többé, éppen úgy, mint a vallásnál a hitben, csak fejlődés. Előre, vagy hátra.”⁷

Orlaitól - Nagy Lászlóig címmel nyílt képzőművészeti kiállítás *Szűz Béla* művészettörténész rendezésében 1981. szeptember 28-án a Pápai Kollégium 450 éves jubileumára. A tárlat az ősi iskola egykor volt növendékeinek és tanárainak képzőművészeti alkotásait mutatta be.

A művek sorát *Orlai Petrich Soma* festményei és rajzai nyitották meg, aki 1840 és 1844 között volt az iskola növendéke. Mintegy három évtizedes munkássága során Orlai a magyar történelmi festészet úttörő mesterévé vált.

Az intézet falai között már a múlt század végétől kezdve számottevő rajztanítási munkálkodás folyt. Ha kiemelkedően nagy alkotótehetség nem is nevelődött azokban az években, a tágabb értelmű esztétikai nevelő munka nem maradhatott kedvező hatás nélkül. *Herz Dávid* és *Lossonczi Jenő* álltak akkoriban a rajztanítás élén.

Lossonczi Jenő 1930-ban betegszabadságra ment, majd nyugalomba vonult, s *Bodolay Jenő* festőművész-rajztanár kapott megbízást a rajztanári feladatok ellátására. Ő 1916-ban végezte el a képzőművészeti főiskolát, s 1923-ban jött Pápára. Itt a Városi Ipariskola igazgatójává nevezték ki. Az 1930 és 1932 közötti években tanított a gimnáziumban és a teológián.

Kevéssel azelőtt, hogy Bodolay Jenő Pápára érkezett, 1922-ben megalakult a Pápai Képző- és Iparművészeti Társulat. Célja a „művészeti előadások és kiállítások rendezése” volt. Bodolay tehát már egy pezsgő művészeti életet óhajtó és indító szellemi közegbe jutott, s a nemes törekvés kiteljesedését ő is és Lossonczi Jenő is segítette.

Bodolay Jenőt 1932-ben A. Tóth Sándor váltotta fel aki nemcsak a főiskolát végezte el akkorra, hanem több éves külföldi tanulmányút és nagyon eredményes festőművészi munkásság is volt már mögötte. Következésképp magával hozhatta Pápára modern szellemű és ma már muzeális értékű alkotásait. Alkotó képzetét legjobban a XX. század festészetének két korszak meghatározó irányzata, az expresszionizmus és a kubizmus ragadta meg. Képeit az érzelmileg telített, egyszersmind szigorú, szinte mértani elemekhez hasonló formákból építette föl. Főiskolai mesterei között volt *Rudnay Gyula*, s bizonyára az ő hatásával is magyarázhatjuk, hogy A. Tóth Sándornak nyugati tájékozódású képein a hazai romantikus realizmus hagyományainak jelei is feltűnnek, s így korai munkásságában az európai és a hazai jelleg sajátos kölcsönhatása ismerhető fel. Később a rendszeres rajztanári munka során egy érzékletesebb és líraibb művészi arculatot alakított ki magának, s ennek jegyében dolgozott 1980-ban bekövetkezett haláláig.

Bodolay Jenő és A. Tóth Sándor örömteli érzéssel gondolhattak vissza arra, hogy növendékeik közül indult művészi útjára *Somogyi József* aki a főiskola elvégzése után Pápán rendezett kiállítást főiskolai tanulmányrajzaiból és szobraiból. Kiállító társai között volt akkor *Istenes Iscserkov András* és *Szeifert János*. A pápai kiállítás óta eltelt évtizedek alatt Somogyi József egy egész korszakot meghatározó alkotó munkásságot fejtett ki. Emlékműszobrai hazánk közterein; portréi, játékos állatszobrai, domborművei és szoborkompozíciói hazai és külföldi múzeumokban s magángyűjteményekben hirdetik alkotóerejét.

Istenes Iscserkov András szintén A. Tóth Sándor művészi ráhatása nyomán lépett a művészpályára. A főiskolán *Aba Novák Vilmos* tanítványa volt, s első ismert művein a nagy mester iránti tiszteletének jeleit mutatta. Ugyancsak *Aba Novák* ihletésének vélhetjük történelmi tárgyú olaj- és temperakompozícióit. Ezeken a nemzeti múltnak vagy a Bibliának az eseményei kaptak modern értelmű és fölöttébb friss festői értelmezést. Mintha ezek ellenpéldáit akarta volna megmutatni leheletfinom, légiesen könnyed vízfestményein, virágcsendéletein, és Pápa környéki, vagy balatoni tájképein. Fametszetes illusztrációkat készített iskolatársának, *Fazekas Mihálynak Élni akarok* című verseskötetéhez és *Szj Rezsőnek Misztótfalusi Kiss Miklós* című könyvéhez. Mind a két művet a pápai főiskolai nyomdában nyomtatták ki. *Iscserekov* ragyogóan haladt előre pályáján, öröm volt számára a festés, baráti környezet vette körül az idegenben született művészt. Egyszerre csak mégis romlani kezdett a kedélye, kényszerképzetek kerítették hatalmukba, s fiatalon meghalt. A Pápa melletti *Mezőlakon* temették el. Az ott megforduló barátai, *Gáti Samu* és *Szj Béla* olykor-olykor még felkeresték a sírját, de azután, hogy nem vitte többet arra útjuk, a sír is eltűnt. Művei maradtak meg csupán és az emléke.

Szeifert János rendszeres rajztanári munkát végzett a fővárosban s a hazai középiskolai művészi nevelő munka egyik fő erőssége volt. Nyilvános kiállításokon keveset szerepelt műveivel, pedig a felkészültség, a lényegmeglátó erő és kifejezőkészség vagy a művészi igazságkeresés szempontjából nem marad el művésztársai mögött.

Móritz Sándor folytatta azok sorát, akik A. Tóth Sándortól kapott segítséggel léptek a művészpályára. A főiskolán elsősorban *Szőnyi István* keze alatt képezte magát, s egyfajta következetes hagyománytisztelet alakult ki benne. Ez művein olyan formában érvényesült, hogy az ihlető mesterektől szerzett minden tanulságot a maga egyéni látás- és érzésvilágának megfelelően átértelmezett, újraköltött. Munkássága az ötvenes és hatvanas években teljesedett ki. Érthető módon nagy fontosságot tulajdonított a tartalomnak, de bármilyen körből merítette is tárgyát, a mondanivalót a vérbeli festő szemléletével és sajátos megjelenítő erejével adta elő.

Posztimpresszionista alapállású művein - akár a szemlélődő nyugalmú emberi alakot, akár az emberi munka részleteit, akár a szabad táj szépségét festette - mindig magával ragad bennünket az alakrajzi biztonság, a kompozíciós egyensúly, a hangulati erő mélysége és az érzékletes megjelenítés. A fájdalmasan fiatalon elhalt festő alkotásainak hosszú sorát őrzi a Magyar Nemzeti Galéria.

Nagy László rajzainak bemutatásával zárult a kiállítás. A rajzolás és festés iránti vonzalma már az Alma Materben megmutatkozott. Bár költészetével vált ismerté, a képzőművészet mégis végigkísérte életét. Rajzain sajátos kölcsönhatást látunk a szó fogalmi síkján kifejezhető mondanivaló és a valóságos síkon, a papír felületén, az ábrázolás (vagy jelzés) eszközeivel megvalósítható élményközlés között. A mondanivaló sokszor világos és egyértelmű, sokszor pedig rejtett, talányos. A forma hol tárgyias, derűs (például állatábrázolásainak egy részén), hol játékosan stilizált vagy díszítő jellegű, hol éppen megfordítva: démonian torz, háborgó. Egy szempontból mindig azonos. Segítségükkel egy kivételes költő alkotáslélektanába pillanthatunk. Mintha a vers születésének folyamatát, a lélek szabad szárnyalását, játékos kutatását, küszködő megtorpanását, a munka közben megjelenő rémképek elleni harcát akarná „lerajzolni”, megjeleníteni.

Móritz Sándor és Nagy László a negyvenes évek közepe táján hagyták el a Pápai Kollégiumot.⁸

1932-ben került a kollégiumba Tóth Sándor rajztanár, aki nemcsak a szabadkézi és művész rajz terén hozott újat, hanem az iskola szellemi életének, az ifjúság kezdeményező erejének fel-frissítésében is kiemelkedő szerepet vállalt. Rövidesen ő lett az Internátus vezető helyettese és a cserkészcsapat parancsnoka. A szabadkézi rajzon és a művészettörténeten kívül később tanított számtant, mértant, műszaki rajzot, ábrázoló geometriát, angolt, németet és franciát. Visszaemlékezéseiben így ír tanítványairól: „Rendkívüli rajzórákra azonnal olyan anyagot kaptam, mint Somogyi József, Icserekov András, Móritz Sándor, hogy csak néhányat említek. Ezekkel kísérletezni is élvezet volt. Év végén meglepetve értesültem, hogy elvárják a hagyományos rajzkiállítások folytatását... A rajzkiállítások egyik felét a tanmenet bemutatása jelentette, másik felét a tehetségek java termése, amiben nem volt hiány.”⁹

Az ő tervei alapján készült el **1942-ben** a Kollégium új rajzszeretára, ami kiállítások rendezésére is alkalmas volt. Ettől kezdve minden évben itt számoltak be a tehetséges diákok fejlődésükről 10 éves kortól 18 éves korukig. Szervezett itt, a már főiskolás tanítványainak is kiállítást: *Somogyi Józsefnek*, aki elismert szobrászművész lett; *Szeiffert Jánosnak*, aki később tíz évig volt Rudnay tanársegédje, majd ábrázoló geometria tankönyveket írt, és országos szakfelügyelője lett ennek a tantárgynak; *Icserekov Andrásnak*, az orosz származású kiváló tehetségű festőnek. A Pápán élő művészeknek is lehetőséget biztosított a bemutatóra. Neves tanítványai voltak a már említetteken kívül *Csizmazia Endre* iparművész-divattervező, *Szűz Béla* művészettörténész, *Rohonczy János* grafikus, *Nagy László* költő és grafikus, *Lőrincze Lajos* nyelvész, *Csoóri Sándor* költő.¹⁰

A Dunántúli Református Egyházkerület Pápai Főiskolájának Évkönyve **1939-1944-ig** a következőket írja a **Művészi rajz oktatásáról**:

Az **1939-40.** iskolai esztendőben a rendkívüli tárgyak között tanulhatták a **Művészi rajzot heti 4 órán** Tóth Sándorral a gimnáziumi tanulók. A tanterv anyagát a tanulók tehetségéhez mérten sokszor nyílt alkalom nehezebb feladatokkal kiegészíteni. Az év végi rajzkiállítás tanúsága szerint a figurális rajzolás meglepő fejlődést mutat, amellét háborús tárgyú gyermekrajzok, permetezések, betűvetés, írásszerkesztés, karikatúrák, linó- és fametszetek, tájképek, csendéletek, összesen 773 munka 153 tanulótól szerepeltek. 293 alsós diák közül 39, 307 felsős közül 20 tanul művészi rajzot. A kiállítást Tóth Lajos főiskolai igazgató nyitotta meg. Június 20-30-ig kb. 350 felnőtt és 400 diák nézte meg.

Rajzszeretár: kezelője Tóth Sándor rajztanár. Állománya 3462 darab minta, modell, művészeti kiadvány... kb. 7674 P értékben. Gyarapodás 53 darab (ebből 36 darab könyv). Kiemelkedő adomány volt Karay Gyula fametszet albuma, Markovic „Vernis mou” albuma és a Képzőművészeti Főiskola Grafikai Albuma.

Az **1940-41. iskolai év Művészi rajz** oktatása: heti 4 órán tanította Tóth Sándor. Az alsósok csoportja a rendes rajzórák feladatainak kiegészítésével foglalkozott. A felsősök csoportjában továbbra is a figurális feladatok képezték a tanítás gerincét a mozdulatvázlattól az arcképtanulmányig. Az év végi rajzkiállításon ezen kívül egész sor tájkép, csendéletek betűvetés, írásszerkesztés, plakátok, lino- és fametszetek is kiállításra kerültek. Összesen 116 tanuló 470 munkájából kiemelkedtek Mórítz Sándor VI. o. t. szénfejei, tájképei, metszetei, Major Judit VII. A. o. t. divatrajzai, dekoratív munkái, makettjei. Gyermekrajzokon keresztül a diákok háborús érdeklődésébe nyertünk bepillantást. A kiállítást az évfáradó napján Ólé Sándor főiskolai gondnok nyitotta meg. Egy héten át látogatták s 7 munka vevőre is talált.

Érdemjegyek a VI. osztályban: Horváth István 1, Mórítz Sándor 1, Rohonczy János 1, Szabó Sándor 1, Kúr Klára 1 . **VII. A. osztályban:** Ferencz József 1, Szabó László 1, Major Judit 1. **VIII. A. osztályban:** Édes István 1, Darab Ilona 1, Korein Anna 1 . **VIII. B. osztályban:** Buday Miklós 1, Németh Ernő 1 .

Az **1941-42. iskolai év Művészi rajz** oktatása: Heti 6 órán tanította Tóth Sándor. Hajléktalanul kezdték az évet. December lett, mire beköltözhetek az új modern rajzterembe, amelyik a szaktanár elgondolása szerint készült, s az épületbővítés legsikerültebb része. 9.80 m. széles, 12.40 m. hosszú és 5.50 m. magas, három 4x4 m.-es műteremablakával, felhúzható, világítás szabályozó és sötétítő függönnyel, letolható táblával (így a falra lehetett vetíteni), két vízvezeték csappal. Csak a régi teremből levágott szertár kicsi (4.60x6.60 m.), amin a szekrények egy részének az idővel üvegfallal lezárandó folyosórészen való elhelyezésével lehet némileg segíteni.

A rendkívüli tárgyaknál életbe lépett új rendszer következtében a növendékek száma csaknem a felére csökkent, viszont az órák számát emelni kellett. Az alsósok két csoportban (I-II. és III.-IV.) a kötelező tanmenettel párhuzamosan síkformák, szerkesztések, permetezések és természettanulmányok, stb. köréből oldottak meg feladatokat. A felsősök - amennyiben különös célkitűzés (műgyetem) nem forgott fenn, főleg figurális téren dolgoztak. Az év végi rajzkiállításon az új rajzterem öröme a tíz év óta itt tanító szaktanár legjobb volt növendékei is szerepeltek (Pék, Istenes-Iscserkov, Somogyi, Szeiffert, Buday). Valamennyien a Képzőművészeti Főiskolát végzik, ill. végezték Bodolay kivételével, aki előbb katonai szolgálatának tett eleget. A kiállítást június 14-én Ólé Sándor főiskolai gondnok nyitotta meg.

Az 1942-43. iskolai év Művészi rajz oktatása: Heti hat órán tanította Tóth Sándor. Az új rajzterem előtt a régi szertár helyét üvegfal lezárásával előtérre alakították. Ezzel a szertári szekrények külső elhelyezése most már kielégítő megoldást nyert, a múlt évi Évkönyvben felvett módon.

A rendkívüli rajzra járó növendékek száma az alsó osztályokban emelkedett (32), míg a felsősöknél ismét csökkent (7), jóllehet számukra a tanítás díjtalan. A kereskedelmi középiskolából egyetlen tanuló jelentkezett díszírás tanulásra, öt pedig rajzra - ebből azonban két negyedéves csakhamar kimaradt.

Az alsósok két csoportban a kötelező tanmenettel párhuzamosan síkformák, szerkesztések, természettanulmányok, betűvetés stb. köréből oldottak meg feladatokat. A felsősöknél figurális tanulmányok (katonák), tájképfestés, állatrajzolás kaptak ebben az évben különös súlyt a többi feladatnem mellett. Csupa kollégiumi tanuló nyerte a város tuberkulózis elleni plakátpályázatának díjait és a városi tájképpályázat első díját, ahol szereplésük számbelileg háromszorosát tette ki a két másik pályázó intézet összevont anyagának. Mindezt június 6-20-ig a rajzkiállításon is láthatta a közönség a tanmenetek, háborús rajzok, plakátiskola mellett.

A rajzkiállítást Ólé Sándor főiskolai gondnok nyitotta meg, rámutatva az intézetben folyó művészi nevelés magas színvonalára.

Ábrázoló geometria: A jelentkezőket Istenes András, a képzőművészeti főiskola végzett növendéke vállalta magántanításra, a rendkívüli tárgyaknál érvényes feltételek szerint az intézet épületében. A tanítás egész éven át két csoportban folyt. Tankönyv: dr. Girsik: Ábrázoló geometria.

Az 1943-44. iskolai év Művészi rajz oktatása: Heti négy órán tanította Tóth Sándor. Tanulta 22 alsós, 12 felsős és 3 kereskedelmista tanuló két csoportban. Az elsősöknél a rendes tanmenettel párhuzamosan s mintegy annak kiegészítésére folyt a munka. A felsősöknél figurális és tájkép feladatok szerepeltek elsősorban.

Különös jelentősége volt az év folyamán a rajzpályázatoknak, miután az év hirtelen berekesztése a szokásos rajzkiállítást és az azzal kapcsolatos jutalmazásokat kizárta. A rajzszerzők gazdag művészeti könyvtárához is gyakran fordultak a tanulók szakmunkáikért.

Ábrázoló geometria: Istenes András tanította két csoportban, heti 2 órán.

Ferencz József Pápán élő idős építészmérnök 1934-1942 között volt diák a Pápai Kollégiumban. Ekképp emlékszik vissza az iskolai rajztanításra:

FERENCZ JÓZSEF (építészmérnök)

- **A. Tóth Sándornak** egyik kedvenc tanítványa voltam. A tanulók közül jó érzékkel ki tudta választani, hogy kinek van kézügyessége, és kivel érdemes foglalkozni. A. Tóth Sándor megbízott a rajzsztár kezelésével, felügyeletével, amely hatalmas megtiszteltetés volt számomra.

Végtelenül nagy fegyelmet és rendet tartott. Nem hangerővel, erőszakossággal, hanem egyszerűen, tiszta eszközökkel. Végtelenül diákcentrikus tanár volt.

Szentélye a rajzsztár. Abban az időben ez volt a műterme is. Megengedte, hogy oda is bemenjek, így közvetlenül betekinthessem a művészi környezetébe: a festőállvány és a vászon, amin éppen dolgozott.

Az alsós gyerekeket az első rajzórán azzal lepte meg, hogy három színt használhattak: a karmin hármát, az indiai sárgát és a berlini kéket. Ebből a háromból minden szín kikeverhető. Elmondta, hogy mit hogyan keverek össze, abból milyeneket kapunk. Első rajzfeladatunk az volt - amivel lemérte a kézügyességet -, hogy egy ecsetnyomból fantáziával ki kellett alakítani mindenféle állatot. A feladat címe: Noé bárkája. Ebből átlátta, hogy ki a botkezű, de azt is megtudta tanítani rajzolni. Később rávezette a gyerekeket a kicsinyítés és a nagyítás módszerére.

A tehetségesebbeknek felajánlotta, hogy járjanak képzőművészeti szakkörbe is, egy héten kétszer, szerdán és pénteken itt, az iskolai rajzterembe. Reggel 8-tól 13 óráig volt tanítás - akkor a konviktus -, és délután kezdődtek három óra körül a különórák, egészen estig.

A képzőművész szakkörbe állandóan 50-60 gyerek járt. Nagy rajzos társaság jött össze: **Somogyi József** szobrászművész, aki agyaggal dolgozott, **Istenes Icserekov András**, aki később képzőművész lett, **Szeifert János**, **Budai Miklós**, **Nagy László**, a költő, jómagam **Ferencz József**, **Móritz Sándor** festő, **Rohonczy János**, **Orbán István**, akik később grafikusok lettek. Egymás között is rivalizáltunk, de...

A gimnáziumi rajzoktatás keretén belül Tóth Sándor súlyt fektetett rá, hogy változatosan megtanítsa bennünket grafikai módszerekkel dolgozni; ma már nem hallom, hogy redisztollal írának rajzórán a gyerekek, nem is ismerik.

A. Tóth Sándor tanított ábrázoló geometriát is a szakkörön belül heti kétszer két órában azoknak a diákoknak, akik mérnöki pályára akartak menni. Jól oktatta, hiányt pótolta a reálérdeklődésű gyerekeknek.

Tavasszal a Tapolca partra vitt bennünket malmokat, tájat festeni, de mentünk mi magunk is.

A rajzteremben minden évben rajzkiállítást szervezett a jó rajzos gyerekek munkáiból, amibe beletartozott a szakköri alkotások válogatott része is.

A. Tóth Sándor a Pápai Református Kollégium európai hírű természettan szertárából kért kölcsön kitömött állatmodelleket.

A Kollégiumnak két pedellusa volt: Nagy Károly és Tóth Lajos bácsi. Ők végeztek délután fél háromra a takarítással, utána jöttek modellel ülni a képzőművész szakkörbe.

Szénnel, pasztellel dolgoztunk, aki amivel akart. Ha valaki portrét, szobrot rajzolt volna, vagy akvarellezni kívánt, akkor azt tehetette. Csendélethez hozott magával sárgarépat, kockás konyharuhát, paprikát, szilvát, almát... beállította magának és csinálta. Olyan is előfordult, hogy éppen a művészkör hangulatához illeszkedően a társaságot, egy enteriőrt rajzolt.

Mindenki, amihez kedve, tehetsége volt, azzal foglalkozhatott; A. Tóth Sándor korrigált. Nem szólt bele, hogy én így én úgy... Az egyéni fejlődéseket számon tartotta, ahhoz csak adalékot adott egy fél mondattal, helyre tette a rossz mozdulatomat, vagy éppen megmutatta, hogy ez így könnyebb.

Az egyik fiúnak - később pápai tanácselnök lett - Gulyás Ferencnek tanította, hogy linóleum metszetet hogy kell készíteni. Fehér temperával befestette a linóleumot, és arra rajzolta fel speciális késekkel a figurát - ezeket ma már nem lehet kapni. Harmadikos gimnazista voltam amikor, munka közben megkérdeztem tőle, hogy hol lehet ilyen késeket, meg linóleumot venni. Válasz: „Kisfiam, mikor hazamész az Internátusba, Kis Tivadar - írószer kereskedő, most olasz butik van a helyén - csodálatosan felszerelt üzletében kapsz.” Hazafelé menet a kis zsebpénzemből vettem linóleumot, linóleumkéseket, és este kilenc órára már két linóleum metszetet csináltam.

Gyakori szereplője voltam a kollégiumi lapoknak Mórítz Sándor osztálytársammal együtt. Ő fametszeteket is csinált. Könnyű helyzetben voltunk, mert a főiskolai nyomda mindjárt az Internátus mellett volt. Ott mindjárt elkészítették a kefelenyomatot; szerettek és várták, hogy mikor hozom a következőket.

Mikor húszéves érettségi találkozásmra Pápára jöttem, Sándor bácsi a képzőművész szakkört már a piac melletti - most ÉDÁSZ-mozi épület földszinti termében tartotta. Kinyitott egy szekrényt, benyúlt, és közben így fordult hozzám: - kisfiam, megleplek, biztos nem számítász rá. Akvarelleket vett elő, és szétrakta őket. Az önképzőkörben harmadikos gimnazista koromban festett alkotásaimat húzta elő. Ahogy nézegettem, olyan képpel találkoztam, amire nem emlékeztem és úgy éreztem, hogy ezeket már ha az életem függne is tőle, sem tudnám megcsinálni, annak ellenére, hogy azóta sokat rajzoltam, festettem, építészmérnöki hivatásomban is használtam.

Azóta is rajzolok, festegetek magam és a barátaim szórakoztatására: kerültek ki képeim Svájcba, Bécsbe, Párizsba.

A képzőtársaság diákszínjátszó csoportjai minden évben szeptemberben betanultak valamilyen színi előadást, és előadták a városi színházban: pl. a Nemzeti Színházból hozatott kosztümben Bánk bán-t. Egyszer engem (5-es gimnazistaként) és Mórítz Sándort (4-es) elkért két hétre az igazgatótól, hogy elkészítsük a Bánk bán díszleteit. Magunknak kellett megtervezni, megfesteni, kivitelezni, felszerelni. Nagy feladat volt: vastag csomagolópapírra terveztük meg. A vázlatokat azért megmutattuk A. Tóth Sándornak, aki jóváhagyta. Vödörből, asztal tetején hosszú söprűnyéllel - hogy rálátásunk legyen - festettük meg a díszleteket... óriási siker. Ezt a kitüntetést, soha nem tudom elfelejteni.

Érettségi után Sándor bácsival nagyon jó barátságba kerültünk. Kati a nagyobbik lánya, az én lányaimnak a háziorvosa volt. Etelka néninek írt szerelmesleveleit kisdiákként rám bízta, hogy továbbítsam a Nátusba kedvese kezébe.

Sok jó kezű rajzos gyerek termelődött utánam is a Református Kollégiumban A. Tóth Sándor irányításával és tanítási módszereivel. De az biztos, hogy ma, sajnálatos módon ilyen itt a gimnáziumban nincs. Sok olyan gyerek került ki innen, akinek az élethivatása a festészet, a szobrászat: ennek egy belsőséges odafigyelés, szeretet, türelem, jóindulat az alapja, amire nem sajnálta az időt...

Érettségi után egyszer csak jön a postás, vállán egy létraszerúséggel. El nem tudtuk képzelni, hogy mi lehet ez. Nem létra volt: A. Tóth Sándor megajándékozott a műtermében lévő festőállványával. Így köszönt el tőlem, mint volt diákjától.

Pápai Képzőművész Körök

Időrend

Pápai Református Kollégium

- **1930:** Herz Dávid és Lossonczi Jenő a rajztanítás élén.
- **1930-1932:** Bodolay Jenő festőművész-rajztanár kapott megbízást a rajztanári feladatok el-
látására.
- **1932-ben** került a Kollégiumba *Tóth Sándor* rajztanár.
- **1939-1940:** **művészi rajz** tantárgy heti 4 órában.
- **1940-1941:** **művészi rajz** heti 4 órában.
- **1941-1942:** **művészi rajz** heti 6 órában.
- **1934-1942:** *Ferencz József* Gimnáziumi évei.
- **1942-1943:** **művészi rajz** heti 6 órában. **Ábrázoló geometria:** vezetője *Istenes András*.
Egész évben két csoportban.
- **1943-1944:** **művészi rajz** heti 4 órában. **Ábrázoló geometria:** vezetője *Istenes András* heti
két órán, két csoportban.
- **1947:** A. Tóth Sándor **Képzőművészeti Szabadiskolát** szervez, amit 1949-ben **Pápai
Képzőművész Körre** alakított át.

A város három tanítóképzőjében - Állami Tanítóképző, Ranolder János Katolikus Tanítónő-
képző, Református Nőnevelő Intézet - heti három órában folyt a szervezett rajz és kézimunka
oktatás. **Tanárok** voltak: *Buday Lajos, Ifj. Buday Lajos, Szelczer Béla, Nagy Lázár, Cziráki
Lajos*. A Bencés Gimnáziumban *Bodó Aurél*, a Ref. Kollégiumban A. *Tóth Sándor*, a zömmel
polgári származású tanulókra alapított fiú és leány - iskolákban *Nagy Lázár, Párkányi J.
Károly* tanított.

Az ipari iskolában és a két éves „cérna-egyetemen” is hangsúlyozott szerep jutott a szak-
rajznak, ami elsősorban a szakirányú alapképzéseknél lényeges. A tanárok: *Bodolay Jenő,
Závory Zoltán*.

Az elemi népiskolák és az általános iskolák a belső körülmények életre rendezkedtek be, s csak később
alakult meg a Jókai Mór Művelődési Központ Gyermek Képzőművész Köre: *Hénel Gusztáv,
Heitler László, Borbély Lajosné, Szentmihály Veronika* vezetésével (1963-1998).

Működött képzőművész kör a Textilgyárban *Erdélyi Gyula (1959-1969)* vezetésével. Később,
a nyolcvanas években új színfoltként Tűzzománczó Műhely *Szabó László (1980-1986)*
irányításával.

Az államilag előírt tanterven kívül az iskolában sokáig működtek szakkörök, ahol az érdeklő-
dőknek hetente tartottak különórákat. A Kollégiumban a rajzolás mellett művészettörténeti
ismereteket és ábrázoló geometriai tudnivalókat kaptak a hallgatók. Iskolai szerveződésű neves
köri tagok: *Birkás Béla* festőművész, *Móritz Sándor* festőművész, *Istenes Iscserkov András*
festőművész, *Bornemissza testvérek, Földváry Gyula, Gelencsér Ferenc, Nagy László* költő...

A fiatalabbak közül: *Lux Ibi, Bakumenkó Ala, Mészáros László, Orbán István, Halász Dezső*...

A még fiatalabbak: *Hencze Tamás, Heitler László, Zsuppán István, Takó János, Szentmihály Veronika, Ézsiás István, Kiss László, Khell Zoltán, Ürmös Péter, Borbély Lajos, Pál Péter, Angyal Imre, Keszey Eszter, Konrád Emma, Melhoffer István, Masszi Ferenc...*

A városi Felnőtt Képzőművész Kör

- **1949. Szeptember 1.:** megalakul a Felnőtt Képzőművész - Kör A. Tóth Sándor vezetésével, vele párhuzamosan a Gyermek Képzőművész Kör Hénel Gusztávval.
- **1951:** Erre az évre fokozatosan megszüntették a rajztanítást a Kollégiumban.
- **1952:** államosítják a Kollégiumot, A. Tóth Sándort áthelyezik a Türr Gimnáziumba.
- **1953:** A Kör a Jókai Művelődési Házba kerül (székhelye a mai Ady Endre sétányon volt).
- **1956:** a tagság nagyobbik része disszidál
- **1959:** Cziráki Lajos festőművészt a győri tanítóképzőbe helyezik rajztanárnak(1946-ban került Pápara).
- **1965-66:** A. Tóth Sándor Amerikában. Ez idő alatt a Kört *Heitler László* irányítja.
- **1966:** *Hénel Gusztáv* halála. *Heitler László* vezeti helyette a szakkört.
- **1970. március 1.:** A Kör A. Tóth Sándorral átvonul új helyére, a Kastélyba.
- **1972- 1985:** *Borbély Lajosné* veszi át a Gyermek Képzőművész Kör vezetését, rövid ideig a felnőtt Kör-ben is helyettesít.
- **1975:** *Szalay László* lesz a Kör vezetője (1991-ig).
- **1980:** A. Tóth Sándor halála
- **1986-:** *Szentmihály Veronika* veszi át a Gyermek Képzőművész Kör vezetését.
- **1991:** *Zsuppán István* lesz a Képzőművész Kör vezetője.
- **1992:** *Szalay László* halála. *Szarvas Ildikó* lesz a Kör vezetője.
- **1993-1994:** *Ludvig Ákos* a Kör vezető.
- **1994-1995:** *Ughy Miklós* a Kör vezető.
- **1995-1996:** *Heitler László* a Kör vezető.
- **1996- :** *Horváth Lajos* az Ifjúsági Képzőművész Kör vezetője.

IV. A JMK FELNŐTT KÉPZŐMŰVÉSZ KÖR

A város három tanítóképzőjében - Állami Tanítóképző, Ranolder János Katolikus Tanítóképző, Református Nőnevelő Intézet - heti három órában folyt a szervezett rajz és kézimunka oktatás. Tanárok voltak: *Buday Lajos, Ifj. Buday Lajos, Szelczer Béla, Nagy Lázár, Cziráki Lajos.*

Cziráki Lajos 1937-ben iratkozott be a Képzőművészeti Főiskolára. Szőnyi István osztályán végezte alakrajzi és festészeti tanulmányait. Mestere piktúrájának varázslatos hatása ugyan őt is megérintette, de a tanuló évek alatt is már a saját világát szisztematikusan kereső festő kitalált az epigonizmus veszélyes zónájából. A magasrendű művészeti etikát viszont, mely munkáját és szemléletmódját jellemzi, Szőnyi Istvántól örökölte.

A főiskolás esztendőik elmélyült munkájának eredménye elég korán mutatkozott: 1940-ben a Szinyei Társaság Nemes Marcell festészeti alapítvány díját, 1941-ben a Balló Ede alapítvány díját, 1942-ben Budapest Székesfőváros festészeti díját nyerte el, ezeket követően pedig - az 1942/43. és az 1943/44. akadémiai évekre - a magyar állam római ösztöndíját. Itáliai tartózkodása alatt munkáinak egy részét Rómában kiállításon mutatta be.

1946-ban újra hazakerült a festő és több mint egy évtizednyi időt Pápán töltött. Vallomása szerint e dunántúli kisváros nem egyszer már szinte kétségbeejtő magánya kíméletlen önvizsgálatra kényszerítette. Részben ennek nyomán alakult ki munkáinak jelenlegi arculata. „Összhangba kell hozni az új eredményeket a piktúra régi, már-már elfelejtett értékeivel.” - vallotta.

A tanári munka szerény jövedelmének biztonságába húzódva igyekezett megővni művészi elveinek integritását.

Figyeli saját korát és a felvetett kérdésekre sok oldalról megvizsgált felelettel válaszol.”¹¹

1952. augusztus elsején a pápai Református Gimnáziumot is államosították. A. Tóth Sándort a Türr István Gimnáziumba helyezték át.

Lassan a művészettörténet tanítását is felszámolták, így az általános gimnáziumokban megszűnt a képzőművészeti ízlésre nevelés. A Képzőművész Kör helyiségeivel, felszerelésével és művészeti könyvtárával azért harcolta ki, hogy itt a „Munkás” Képzőművész Körben diákjai is tanulhassanak rajzolni, és a könyvtárat használva a művészettörténet tanulása se szakadjon meg teljesen. A nehéz körülmények ellenére itt is iskolát teremtett.¹²

Ebben az időszakban alakult meg a Gyermekek Képzőművész Kör is Hénel Gusztáv festőművész vezetésével.

Hénel Gusztáv (1881-1966) a Képzőművészeti Főiskolán tanult. Mesterei Aggházy Gyula, Révész Imre, Szinyei Merse Pál. Münchenben W. Thorn és Heymann korrigálta. A század elején Mednyánszkyval festett a Felvidéken, az Adriánál, de bejárta Európát, szüntelen festve friss hatású, népszerű vásznait - írja róla Salamon Nándor a Kisalföldi Művészek Lexikonában.

Így vallanak erről az időszakról volt tanítványaik:

Heitler László festőművész, művészeti író

Ézsiás István szobrászművész

Zsuppán István festő, a Türr István Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola rajztanára

Borbély Lajos a Polgármesteri Hivatal művelődési osztályvezetője

Kiss László festő, a Pápai Református Kollégium rajztanára

Tóth Kálmán a Munkácsy Mihály Általános Iskola rajztanára

Khell Zoltán festő, tanár

Heitler László festőművész, művészeti író

- A Kör, azaz a pápai képzőművészeti szabadiskola munkájába 1952-ben kapcsolódtam be. A Türr Gimnázium második emeletén, egy tanteremben voltak a foglalkozások hétfőn és csütörtökön 5-8 óráig. Délután az általános iskolás korú gyerekek órái folytak Hénel Gusztáv vezetésével. Rendszeresen népes társaság jött össze mindkét korcsoportban, azaz 10-15 ember, de nem volt ritka 20-25 sem.

A. Tóth Sándor és Cziráki Lajos korrigált, adott útmutatást személyhez illetve a rajzhoz kötődően. Az 1949-es alakuláskor Závory Zoltán is a tanárok között volt.

Az első évek tantárgyi- és órarendje a következő volt: tárgyábrázolás, modell utáni rajz, anatómia, festés, művészettörténet. Valódi szabadiskolai forma és rend! Minden ágazatnak megvolt a maga vezető tanára, A. Tóth Sándor pedig összefogta az egészet.

Halász Dezső, Orbán István, Horváth Sándor, Gelencsér Ferenc húszas éveikben jártak ekkor. Az idősebbek között ők voltak a legeredményesebbek.

Horváth György, Bugajev Sándor, Mészáros László középiskolás volt az ötvenes évek elején - nálam 2-3 évvel idősebbek -, és kitűnő eredménnyel dolgoztak. Bugajev a Képzőművészeti Főiskolára került, onnan Egerbe a Pedagógiai Főiskolára ment rajztanárnak. A zene területén (zenetörténet, zeneelmélet) is elmélyülten dolgozott.

Számomra 1952-53-ban példaképek voltak ezek az emberek.

A. Tóth Sándor a „haladó” tagoknak nehezebb feladatokat adott, például élő modelltől fejtanulmány, fél alak, ülő-, álló- vagy egész alak. Fejrajznál a ceruza volt a szokásos eszköz, ami az akkor divatos nagyon részletező előadásokhoz jó szolgálatot tett. Ezenkívül dolgoztunk PITT krétával is, ha hozzájutottunk, préselt szénnel, szénnel.

Az út elején-közepén járók egyszerűbb feladatokat kaptak: ősszel és tavasszal virág, gyümölcs volt a modell, no meg velük együtt drapéria. Különösen kedvelt témáink voltak a Református Gimnázium biológiai szertárából modellnek hozott kitömött madarak.

A. Tóth Sándor naplót vezetett a megjelentekről. Ha valaki hiányzott a munkáról a következő alkalommal megérdeklődte az okát. Művészeti előadásait diavetítéssel illusztrálta. Könyvek, régi folyóiratok, a Szabad Művészet érkező számai segítettek eligazodni a művészetekben. A. Tóth Sándor, Cziráki Lajos, Hénel Gusztáv és Bíró Károly képeiből évente volt kiállítás.

Orbán, Halász, Horváth, Mészáros, Gelencsér disszidáltak, Hencze Tamás érettségi (1956) után hamarosan Pestre ment. Szalay László ugyan a környékre került vissza rajztanárnak, de alig szállt be a köri munkába. Közös kiállításunk volt 1958 tavaszán a most lebontott Jókai Kultúrházban.

A Kör állított ki Pápán, voltak országos sikereink is. A Kultúrház irodaházában 1953-tól kaptunk két helyiséget a földszinten műteremnek és szertárnak. Egészen 1971-ig dolgozhattunk itt. Kiállításokat rendeztünk: A. Tóth Sándor, Heitler László (1964), Istenes Iscserkov

András (1967), Pérely Imre (1968), a Kör (1969). Ezeket magam szerveztem és rendeztem, kivéve A. Tóth Sándorét. A Kör tagsága 1956 után újjászerveződött. Ézsiás István, Takó János, Noll Béla, Gosztola István, Szentmihály Veronika, Pál Péter és sorolhatnám. A. Tóth Sándor 1965-66-ban egy évig Amerikát járta, addig a Kört rám bízta. Arra már a kisebbekkel évek óta én foglalkoztam - Guszti bácsi öreg volt, egyre többet gyengélkedett.

Sok munkám, más törekvésem (festő és művészeti kutató-író akartam lenni, helyette tanárként kerestem a kenyerem) miatt nem vállaltam a Kör vezetését A. Tóth Sándor visszavonulásával, ezt igen jól tettem, bár ne vállaltam volna tanítást a Türr-ben sem! Szalay éveiben csak ritkán mentem be, még ritkábban rajzoltam ott. Ha tehetem, 1999-ben megrendezem az 50 éves visszatekintő tárlatot.

Ézsiás István szobrászművész

- Szegedről 1954-ben kerültem Pápára. Kégliné Kalmár Annához majd Hénel Gusztávhoz jártam először rajzolni. Később A. Tóth Sándor Képzőművész Kör-ébe. Tálcán kaptuk ott az egész XX. századi képzőművészetet, irodalmat, zenét, bábművészetet. A múlt század, a századelő egy nyitott könyv volt számunkra. A posztimpresszionizmustól a szecesszióig A. Tóth Sándor mindent elmondott nekünk az avantgardról; a konstruktivizmusról, neokonstruktivizmusról, kubizmusról, szürrealizmusról az impresszionizmusról, posztimpresszionizmusról is tőle hallottunk először. Ezekről nagy beszélgetéseket folytattunk.

A Kör-ben voltak olyan évek amikor fantasztikusan jó csapatunk volt: Hencze Tamás, Gelencsér Károly, Horváth Lajos, Noll Béla, Immel Márta, Sulyok József, Sulyok Gabi... Valamikor éjjel-nappal ott voltunk, előfordult, hogy éjszaka mentem be Hermész fejet rajzolni. Igazi alkotóműhely volt, ahol teljes szabadságot kaptunk. Szinte minden szabadidőmet ott töltöttem, akkoriban még az Elekthermaxban dolgoztam. A Nemzeti Múzeum hirdetett pályázatot egy restaurátor tanfolyamra, mellette múzeum gyakornoki állást, amit sikerült megszereznem. Így kerültem a városi múzeumhoz Pápán. Ezután Tóth Sándor bácsi ajánlásával jutottam be a Veszprém megyei múzeumigazgatáshoz. Közben felvettek a Képzőművészeti Főiskolára, amit 1974-ben végeztem el.

Veszprémbe majdnem húsz évig dolgoztam. A restaurátor osztályt vezettem természet-tudományi végzettségű emberekkel. Már az elején rájöttem, hogy ehhez való komolyabb kémiai, biológiai, fizikai ismeretek nélkül a konzerválás, restaurálás nem működhet. Ezért elvégeztem külön ilyen célú tanfolyamokat is. Fotós, vegyész, keramikus, restaurátor, grafikus kollégákkal dolgoztam együtt. Közben folytattam művészi kísérleteimet a Fiatal Művészek Stúdiójában. A Múzeumot 18 év után máról holnapra otthagytam, mert rájöttem, hogy teljesen tudományos irányba kellene mennem. Szabadúszó voltam egy darabig grafikai munkákat végeztem, a színháznál díszlettervezéssel foglalkoztam. Megépítettem egy műtermes lakást. Ott éltünk a családommal, akkori feleségemmel Kulcsár Ágnes grafikussal.

A Bakonyban, Hubertlakon szerveztem egy faszobrász művésztelepet.

Eddigi életem során talán kétszáz kiállításom volt.

A pápai Kör - amibe 1958-1968-ig tartoztam - az elindulásomban egy biztonságos szakmai háttérrel adott. Veszprémbe vezettem egy „Gyerekműhelyt” pár évig. Megszerettetni akartam magát az akciót a gyerekekkel. Kipróbáltam, hogy melyik gyerek mit tud kezdeni egy vonallal,

egy ponttal. Ebből mérhető a pszichés állapota, kreativitása, sok minden. Gyakran mentünk kirándulni a természetbe is.

Nemrég ünnepelték Amerikában A. Tóth Sándort és Blattner Gézát mint bábművészeket. Franciaországi munkásságát is most dolgozzák fel könyvalakba. Fiával, Gáborral azt tervezzük, hogy emlékszobrot állítunk A. Tóth Sándornak.

Zsuppán István festő, a Türr István Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola rajztanára

- A Városi Képzőművész Körbe 1960-ba kerültem. Együtt voltam Ézsiás Istvánnal, Takó Jánossal. Közösségünk volt, mindenkinek jövőképe, szerintem ez volt a legfontosabb...

Nagy festőművészek akartunk lenni, titkos vágyunk volt bekerülni a Képzőművészeti Főiskola-ra.

Először Tóth Sándor tanított, aki nagy hatással volt rám, persze voltak olyan dolgai amivel nem tudtunk azonosulni. Úgy éreztük, hogy az ő konstruktív irányzatát nem vihetjük a végtelenségig, új irányvonalat kellene követni. Ekkor tűnt fel Szalay László, aki egészen más megközelítést képviselt: rájöttünk arra, hogy a műveket meglehetősen közelíteni a szín oldaláról is, nemcsak a konstrukció, a kubizmus és a színezett dolgok felől. Módszeresen tanított a színelméletre, ekkor hallottam életemben először a komplementer színekről. Szerencsére Tóth Sándornál nagyon jó művészettörténeti képzésben részesültünk, az alapjaink megvoltak. Szalay Lászlóval feljárnak festeni a nagytemplom tornyába, Gannára, Bakonyjákóra. Ő ezeket a már hallott dolgokat áttette gyakorlatba. Mindketten nagyon jó pedagógusok voltak, csak más - más szempontból.

Később felvettek a Tanárképzőbe, utána kikerültem tanítani, majd továbbléptem, pluszként elvégeztem még négy évet. Sajnos a távollétem alatti tizenegy év kiesett, nagyon ritkán találkoztam velük. Nem voltam itt 1980-ban sem amikor Tóth Sándor meghalt. A. Tóth Sándor szakköréből egy igényt vittem magammal a szépre.

Úgy látom, hogy a hierarchiában a rajztanítás a legutolsó, még az ének is megelőzi. Az óvónőképzés indulásakor, 1975-ben nem volt rajztermünk sem, az első helyen a matematika állt. Szerintem nem lett volna szabad rajztanítást rajzterem nélkül csinálni. Szerencsére Grüber Marianna igazgatónő mellénk állt. Engedélyezték a padlástér átalakítását: így kezdődhetett el itt 1993-ban a rajztanítás.

Tanítom a kisgimnazistákat és a középiskolás korú diákokat is. Most a legújabb idők új dalai vannak: vizuális nevelés címen szerepel ez a tantárgy a Nemzeti Alaptantervben. Az óraszámokat csökkentették. A rajz most kialakult kultúrkörök - a vizuális kultúra - egy részévé vált. Szerintem legelőször ennek az anyagi hátterét kellene rendezni, mert anélkül semmi nem alakulhat ki.

Szükség lenne számítógépre, fotólaborra...

Magam csináltattam prést, a berendezést, a polcokat intéztem. Az iskolakönyvtár képzőművészeti része felkerült ide. Sajnos a bencések idejében lévő anyag mind megsemmisült. A nulláról kellett indulnunk. Az egész jövőjét a gazdaság, a politika befolyásolja.

Szakkörünk is van, de ahogyan kimentek az óvónőképzősök, lanyhult iránta az érdeklődés. Úgy érzik, hogy a kultúrának ez a területe nem jövő, mert a társadalomnak humán műveltségű emberekre, ezen belül művészekre nincs szüksége. Mint üzlet pedig nem megy.

Borbély Lajos festő, a Polgármesteri Hivatal művelődési osztályvezetője

- Rajzilag tehetséges általános iskolás voltam, ezért irányított a rajztanárom A. Tóth Sándor olvasókörébe, illetve Hénel Gusztáv gyermekszakkörébe. Délután volt a Guszti bácsi szakköre, este meg jöttek a felnőttek. Két csoportra volt osztva a társaság, az egyik csak művészettörténeti könyveket olvashatott a szakkör könyvtárából, a másik csoport meg rajzolt.

Tizenkét éves voltam mikor bekerültem ebbe a művészcsapatba, és nem múlhatott el egyetlenegy szakköri nap sem, hogy ott ne legyek. Tátott szájjal hallgattam A. Tóth Sándor bácsi világjáró útjairól a beszámolókat: képtárakról, művészeti alkotásokról elemzéseket. Majd Guszti bácsi, betegsége miatt, 1960 körül abbahagyta a szakkörvezetést. Ettől fogva átkerültem a felnőttek közé. Középiskolások, munkásemberek is jártak oda: Takó János, Zsuppán István, Ézsias István, Keszei Eszter, Szentmihály Veronika, Vida Győző, Csuti Pali bácsi. Sándor bácsi sohasem rajzolt bele a munkáinkba, hanem a rajzlap sarkára csinált egy kis skiccet, a hiányosságokat elmagyarázva. Pályafutásom alatt rájöttem, hogy ez egy nagyon jó pedagógiai fogás, mert ha az ember belerajzol az alkotó munkájába, azt többé nem érzi sajátjának.

Középiskolába közgazdasági technikumba kerültem, ahol egyáltalán nem volt rajztanítás. A. Tóth Sándor javasolta, hogy próbáljam meg a Képzőművészeti Főiskola grafikai szakát. Felkészített a felvételi vizsgára, még azt is elintézte, hogy a vizsga alatt Ék Sándor barátjának a műtermében tölthessek egy éjszakát. Mivel sajnos nem nyertem felvételt, itthon maradtam. Segéd munkásként dolgoztam, közben folyamatosan készültem újra a képzőművészeti főiskolára, vagy rajz-földrajz szakos tanárnak. Az utóbbinak vettek fel Pécsre.

Az Erkel Ferenc Ének - Zenei Általános Iskolában tanítottam húsz évig - 1970-től - majdnem ugyanabban a rajzteremben. Közben változtak az igazgatók, az iskola neve - Hámán Katóról. Rajzszakköröm is volt, ahol inkább felvételi előkészítés, tehetséggondozás folyt. Kimondottan tehetséges gyerekeket gyűjtöttem ebbe a szakkörbe. Agyagoztunk, gipszöntvényeket csináltunk, papírpasztikáztunk, volt rézdomborítás, forrasztottunk...

Kezdetben közönséges, ferdelapú iskolapadjaink voltak, ahol nehéz volt dolgozni. Végül sikerült kiharcolnom az egyszemélyes rajzpadokat. Mindenki önállóan mozoghatott a modell körül. Szövőszék, fazekaskorong, iskolagaléria, Pápa város alkotóitól egy-egy alkotás a rajzterem falán. Időszalagot csináltam a művészettörténeti korok bemutatására. Szakköri tevékenység a későbbiekben már nem volt, a gyerekek átkerültek a városi rajzszakkörbe.

Nem szakadtam el ma sem a képzőművészettől, csak mivel most nincsenek tavaszi, nyári szüneteim, hanem szabadságom, kevesebb az időm. Azért két hetet minden nyáron szakítottam, hogy rajzoljak és fessek. Külföldi útjaim alkalmával rengeteg vázlatot készítettem, amelyeket terveim szerint meg fogok festeni valamikor. Idén, 50 évesen jutottam el oda, hogy önálló tárlatokat tervezzek: júniusban a Munkácsy iskola galériájában - mint régi diákjuk - állítok ki a 60 éves jubileum alkalmából. Októberre pedig a Református Kollégium Gimnáziumának a dísztermébe kaptam meghívást.

Kiss László festő, a Pápai Református Kollégium Gimnáziumának rajztanára

- Gyerekkoromban nagybátyámat, Ferenczi Imrét (övé a színház szoborparkjában a portré Gárdonyiról) láttam szobrászkodni, tőle kaptam kedvet a rajzolásra. Az Egyes Számú Általános Iskolában - ma Katolikus Iskola - Kégliné Kalmár Anna lett a rajztanárom, aki Akadémiát végzett neves akvarellista volt. Ma is emlékszem, amikor előttünk megfestve megmutatott egy - egy akvarellt: főképpen csendéleteket, például egy üveget, drapériát. Azzal, hogy festményünkbe belenyúlt életre keltette a képet. Akkor nem így éreztem, hanem úgy láttam, hogy ezt most nem tudom többet folytatni.

Általános iskola után a Türr Gimnáziumba jártam, ahol a rajzórakon A. Tóth Sándorral találkoztam. Elsőben tanított csak ipari rajzot és külön művészettörténetet. Akkoriban nem a művészettörténetet, hanem helyette a világnézetünk alapjai című tantárgyat kaptuk meg.

Nem itt kerültem A. Tóth Sándorral először kapcsolatba. A gimnázium elvégzése után 1968-tól kezdtem szakkörébe járni, a várkastélyba. Katonaidőm és főiskolai éveim - Szegeden rajzbiológia szakon - kivételével mindig jártam a KÖR-be egészen 1985-ig. A. Tóth Sándor azzal ragadott meg engem, ahogy tustintával, ecsettel bravúrosan rajzolt. Jó karakterérzékkel karikatúrákat készített azokról a diákokról, akik megjelentek ott olvasni vagy modellnek. Máig is ezeknek a rajzoknak a hatása alatt vagyok. Ha tanulmányrajzot vagy kroit készíték, mindig A. Tóth Sándor jut eszembe.

Angyal Imrével, Gombás Péterrel, Szentmihály Veronikával, Zsuppán Istvánnal, Ézsiás Istvánnal, Horváth Lajossal; kezdetben Szalay Lászlóval - aki később a szakkör vezetője lett - jártam együtt a Kör-be.

Pápán számomra több meghatározó személy volt, akinek munkásságára visszaemlékszem. Ilyen volt például Bíró Károly a mostani Belvárosi Általános iskola tanára, akivel szintén 1968-ban kerültem kapcsolatba. Édesapám mellé adott, hogy kísérem el malomfestő körútjaira és dolgozzak vele én is.

A főiskola elvégzése óta rajzot tanítok. Szanyban kezdtem, majd Pápára kerültem a Kilián György Általános Iskolába. Közben 1981 és 1984 között elvégeztem a Képzőművészeti Főiskola rendkívüli rajztanárképző levelező tagozatát. Itt nagy hatással volt rám Patay László aki anatómiai rajzot és tárgyábrázolást tanított. Nem kevésbé Cifka Péter művészettörténeti előadásaival aki a XIX. századi művészettel foglalkozott. Később 1991-ben átjelentkeztem a Református Gimnáziumba; azóta is itt vagyok.

Mindig foglalkozom némi kis alkotó munkával, amikor időm engedi. Nagyon nehéz az ember energiáit úgy beosztani, hogy még erre is képes legyen. Most éppen akvarellt festek a Nátus ablakából.

Iskolai rajztanításomban Balogh Jenő főiskolai tanártól tanultakat vittem tovább. Nagy megújítója volt a rajztanítási módszertannak és egy időben mindenki az ő irányvonalát követte: a tanítvány egyéniségét tiszteletben tartva egy alkotó folyamaton végig vonulva az elemzéstől az önkifejezésig.

Az osztályok nagy létszámúak, nem lehet az egyénnel foglalkozni, ezért inkább a frontális munka a jellemző.

Itt, a Gimnázium minden évfolyamában heti egy órában van rajztanítás. A művészettörténet és a szabadkézi rajz kiegészítik egymást: vagy a művészettörténetből indul ki a rajzolás illetve

ritkán a festés, vagy pedig a rajzolás torkollik az építészethez, szobrászathoz. Mindezt rajzsakkör, fakultáció valamint grafikai és kerámia szakkör egészíti ki. Szombatonként lehet korongozni, kispasztikát készíteni...

A szakköri tematika évszakoktól függő: tavasszal, amikor nyílnak a virágok előtérbe kerül a csendélet. Télen a mértani testek, kockológia. Az ábrázoló geometria elsőben kötelező volt. Az új tanterv szerint ezt kiiktatta az iskola. Magában nem taníthatom de próbálom majd beépíteni a tananyagba.

Ez a rajztanterem volt A. Tóth Sándor terme is, ő csináltatta ezt a teljes ablakos falat. Gyönyörű a kilátás, igazi műterem. A régi rajzszeretési felszerelésből és művészeti könyvtárból mikor idejöttem semmi nem volt meg. Magam gyűjtöm 1990 óta a könyveket. Minden évben gyarapodik, az A. Tóth Sándor alapítvány támogatása segítségével.

A Gimnázium dísztermében, néhány éve minden hónapban más alkotó állít ki akiknek a tárlatát én rendezem.

Tóth Kálmán, a Munkácsy Mihály Általános Iskola rajztanára

- Apámtól örököltem rajztudásomat. A hatvanas évek közepén általános iskolás koromban a Heitler László vezette képzőművész Körbe jártam. Később, mikor középiskolás lettem a hetvenes évek elején, A. Tóth Sándorhoz kerültem. Ezután Pécsen tanultam, a tanárképző főiskolán rajz szakon. Itt, a tótkerti iskolában 1977 óta tanítok.

A képzőművész körüli foglalkozások termi közegének volt egyfajta varázsa: körülöttünk rajzok, képek, szobrok... Tanulhattunk a felnőttek munkáiból, kiállításaikból, és nagyon sokat jelentett számomra az alkotó közeg.

Takó Jánossal, Angyal Imrével jártam együtt a Kör-be.

Ezek a foglalkozásokon nem „csak” a vezetőktől lehetett tanulni, hanem a társaimtól is.

Annak idején jártam Hénel Gusztó bácsi gyermek szakkörébe is.

A. Tóth Sándor amerikai útjáról, világjárásáról gyakran mesélt rajzolás közben. Sokat merítettünk ezekből az élményekből.

A főiskoláról visszakerülve próbáltam kialakítani a magam környezetét. A mai napig megvannak a Kör-ben született baráti kapcsolatok Zsuppán Istvánnal, a többi rajztanárral.

Most a rajztagozatán belül kézművességet oktatok. A textillel szövés, fonás, az agyagmunkák közül a kerámia, korongozás, szobrászat a fő irányvonal. Ehhez külön műhelyt kaptunk. Maga a rajzoktatás egy másik teremben zajlik. Heti négy óránk van, ebből kettő a rajzteremben, kettő pedig csoportbontásban. Fél osztály a műhelyben, a másik a teremben. A rajzteremben elsősorban grafika, festészet, művészettörténeti foglalkozások vannak. Első osztálytól nyolcadikig működik ez a rajztagozat. Az első három évben még nincs műhely csak rajzolás.

A cél a jó képességű tehetséges gyerekek képzése. Szerencsére a felvételre elég szép számmal megjelennek. Itt a hozzáállást nézzük, a rajzok alapján döntünk. A sok éves tapasztalat azt mutatja, hogy szemléletben előnyös változás megy végben az ide járó gyerekekben. Az értékek felismerésében, a művészetekhez való hozzáállásban a kiállítás látogatásokon, a képzőművészeti alkotások elemzésén keresztül.

Rajztagozatunk kísérleti jelleggel indult, most már lassan 15 éve működik. Mint tagozat tíz éve. A társaságból sokan mentek tovább Herendre, a győri Kovács Margit szakmunkás-képzőbe, képzőművészeti szakközépiskolába, Szombathelyre. Jópáran rajztanárok lettek. A korongozást is sokan vállalkozás szinten művelik, a szövésből is élnek néhányan, vagy kiegészítő alkotó munkaként csinálják: szőnyeg, terítő készítés...

Munkaeszközeink a régiek, annak idején még a szülőkkel készítettük őket: öt szövőszék, korongok, kézi eszközök. Nagyon sokba kerül az agyag, a fonal és egyéb felszerelések. Ezeket pályázatok útján közös vásárlásokból, az iskola segítségével szerezzük be. Sajnos megszűntek az évi zánkai, csillebérci ingyenes táborok. Szeretnék két évente rendezni a rajztagozatosoknak egy nyári alkotótáborot.

Jómagam elsősorban korongoztam, másrészt akvarelleztem. Legutóbb két-három kiállításra is elküldtem a munkáimat. Kevés időm jut újakat alkotni.

A régi pápai Képzőművész Körből egyrészt egy szemléletet kaptam. Valamint jelentett egy közös érdeklődésű közösséget, valós kritikát alkotásaimról.

Khell Zoltán festő, tanár

- 1964-1968-ig jártam az akkoriban Heitler László vezette Gyermekszakkörbe. Később, ugyanazon a napokon az Ifjúsági Képzőművész Kör-be is. Délután két órakor indult a gyerekeknek: kiválogattuk a szertárból a nekünk tetsző anyagot modellnek, vagy kimentünk festeni a környékbe.

Egyes felnőtt Kör-i foglalkozásokon művészettörténettel vagy ábrázolással kapcsolatos beszélgetések folytak. A. Tóth Sándor anekdotáit, amerikai, dániai úti élményeit hallgattam a legszívesebben.

Gyakran dolgoztunk élő modell után, ilyen alkalmakra próbáltak nekünk jellegzetes „figurákat” találni. Különböző tárgyakból raktunk össze kompozíciót vagy gipsz szobrokat tettünk ki modellnek. Előfordult még a „Jókai”-ban, hogy kiültünk az ablakba háztetőket rajzolni.

Tustollal, szénnel dolgoztunk, attól függően ki milyen eszközhöz festékhez, filctollhoz juthatott hozzá. Akkoriban Budapesten volt az ország egyetlen művészellátó boltja. Akvarell papírt használtunk, a tanulmányokat többnyire tíz- húszfilléres rajzlapokra készítettük - A4-es, A3-as méret.

A Gyermekszakkörbe Mógor Tamásra, Csuti Mártára, Masszi Ferencre, Vida Győzőre, Ürmös Péterre emlékszem, jó páran vidékről is jártak be. A Felnőtt Kör-be Takó Jánossal, Ézsiás Istvánnal, Szentmihály Veronikával, Gombás Péterrel, Angyal Imrével, Noll Bélával, Gosztola Istvánnal, Borbély Lajossal, Keszei Eszterrel, Konrád Emmával, Szabó Lászlóval, Horváth Lajossal jártam együtt.

A városi Kör-től megfelelő képzést, a rajz technikáját, szeretetét kaptam. Az ábrázoló geometriát Sándor bácsinál kedveltem meg. Rálátást adott a művészettörténetre a beszámolókon, diavetítéseken, beszélgetéseken keresztül. Nagyon sok kiállításon részt vehettem, szakkörös rendezésbe besegíthettem aminek máig is hasznát veszem.

Most is alkotok, festek különféle technikákkal, pályázatokon veszek részt. Fémplasztikákat készítek, csak anyaghoz igen nehéz hozzájutni. Saját tárlataimon kívül kiállításokat is rendezek.

V. A TEXTILES MŰVELŐDÉSI HÁZ KÉPZŐMŰVÉSZ KÖRE ÉS SZABÓ LÁSZLÓ TŰZZOMÁNC MŰHELYE

A városi Felnőtt Képzőművész Körön kívül működött képzőművész kör a Textilgyárban is Erdélyi Gyula vezetésével (1959-1969-ig).

Később, a nyolcvanas években új színfoltként Tűzzománczó Műhely alakult Szabó László irányításával (1980-1986-ig).

Erdélyi Gyula grafikus, Képzőművész Kör vezető

- Székesfehérvárról származom és még ott voltam hallgatója a negyvenes évek végén az úgynevezett Képzőművészeti Szabadiskolának. Tanárain voltak: Pally József, Áron Nagy Lajos (már nem élnek). A későbbiekben a volt Motorjavító Vállalat M. Tóth István vezette üzemi képzőművész körét látogattam. Az itt szerzett tapasztalatokat, módszertani elemeket próbáltam a Textilgyári szakkörben meghonosítani tíz éven keresztül, egy héten egyszer:

Nagyon jó kis közösség alakult ki. A létszám úgy 8-10 fő között mozgott. Ennek a körnek például tagja volt *Horváth Lajos festőművész, Szabó Klári, Ábrahám Jóska, Sulyok József, Holczer István, Magyar Istvánné, Kutyik Zoltán, Polanf Margit, Horváth Gyula, Kiss Sándor, Németh Éva és még néhányan.* A 18-50 éves korig jártak hozzám gyári dolgozók, vagy azoknak a gyerekei.

A tíz esztendőben két alkalommal volt üzemi kiállításunk. Ezenkívül szerepeltünk más városi és megyei képzőművészeti bemutatókon is.

A képzőművész szakkörnek nem az volt a célja, hogy művészeket neveljen: azért jöttek oda, hogy tartalmasan tölthessék el a szabadidejüket. Kirándultunk közösen Budapestre, Székesfehérvárra, Veszprémbe kiállításokat nézni. Néha kimentünk a szabadba rajzolni a Börölli tájára, Törzsök hegyre, Döbröntére.

Rögzített munkatervre a körnek nem volt ugyan, de betartottuk az általános szabványt, vagyis az alapokkal (kockológiával) kezdtünk, majd fokozatosan a gipszformák, később az élő modellek következtek. Igyekeztem figyelembe venni a feladatok kijelölésénél természetesen azt is, hogy a kör hallgatói közül ki, mire képes. A többség szénnel dolgozott.

Máig vallom, hogy minden képzőművészeti alkotás alapja a rajz. Aktfestés nem volt nálunk, azt közösen csináltuk Sándor bácsiékkal. Ennyi átjárás volt azért a szakkörök között. Nem akartunk soha versenyezni a városi képzőművész körrel, az akkor egy patinás szakkör volt ami hosszú múltra tekinthetett vissza.

Külön helyiségünk volt a Textiles Művelődési Házban ahol meglehetősen tisztaság, rend és fegyelem volt. A rajzeszközöket maga a Textilgyár vásárolta meg: rajztáblát, papírt, szentet. „Lovaink” nem voltak, a munkát székekkel oldottuk meg.

A tíz szakköri év nagyon sokat jelentett nekem: a „tanítva tanulni” itt beigazolódott.

Mégis úgy éreztem, megrekedtünk egy kicsit : a társaság is, jómagam is. Ennyi idő után úgy látom, akkor is befejeztem volna, ha nem változtatok munkahelyet. Utánam Szalay László próbálkozott a kör újjáélesztésével; sikertelenül.

Ismereteimet autodidaktaként igyekeztem megszerezni, később dekoratőrként dolgoztam nyugdíjazásomig.

A pápai Textilgyárba kerülésem után magam kezdeményeztem a képzőművész kör létrehozását 1959-ben. 1959-69 között két alkalommal voltam résztvevője a - Budapest illetve Szeged - Képzőművész Körök Vezetőinek Országos Konferenciájának. Nagyon ritkán ugyan, de olykor szereplője voltam egy-egy kollektív kiállításnak (megyei őszi, illetve tavaszi tárlatokon Veszprém-ben, Ajkán; meghívásos bemutatókon Pápán, Celldömölkön).

Az ornitológia művelése ugyan évtizedek óta sok időt elvesz tőlem, de azért változatlanul folytatok alkotó - főként grafikai - tevékenységet is.

Szabó László tűzzománc dísz tárgy készítő kézműves

- Néhány hónapos koromban kerültem Pápára, azóta itt élek. Hénel Gusztáv Gyermekszakkörébe később A. Tóth Sándor Képzőművész Körébe jártam Ézsiás Istvánékkal. Az Őszi Tárlatokon olyan nagy nevekkel szerepeltem - főleg tűzzománccal, elvéve olaj festménnyel - mint Borsos Miklós, R. Kiss Lenke, Cziráki Lajos...

Németországban, Frankfurtban tanultam aranyművesnek, ékszerészként dolgoztam először tűzzománccal. Tanulmányidőmben itt Pápán, az Elekthermaxban is volt lehetőségem zománcozni. Kiegészítettem a képeimet... Hármaskiállításunk volt Ürmös Péterrel, Kiss Lászlóval. Ekkorra csináltam kuriózumként tűzzománc ékszereket. Borzasztó nagy sikere volt már a kiállítás megnyitóján is. Annyira, hogy külön megrendeléseket is kaptam. Így kezdődött az egész.

A Tűzzománc Szakkört közösen hoztuk létre a Jókai Mór Művelődési Központtal. A támogatónk a Kilián lakásszövetkezet elnöksége volt. A Kilián lakótelep 19-es házának alagsorában működünk hat évig, 1980-1986-ig.

Nyaranta vállaltam nyári alkotótáborot is.

Nemzetközi, megyei és országos rajz pályázatokon vettünk részt. Megyei szinten az első háromban mindig benne voltunk.

Zománczó szakkör kétszer volt egy héten három órában általános iskolásoknak. Az első időszakban főleg a Kiliáni Iskolából vettek részt gyerekek. Később a nagy érdeklődés miatt kiterjesztettük működésünket az egész városra. Előfordult, hogy 40-50 fővel dolgoztunk.

Először mindig megbeszéltünk egy témát, amit majd megalkotunk. Utána következett a gyakorlati, kivitelezési munka. A legegyszerűbb technológiát választottam a gyerekeknek. Elsőként tisztítással, zsírtalanítással előkészítettük a zománcozható vaslemezt. Kapott a lemez egy alapzománcozást. Szárítottuk, kiégettük 860 fokon. Ezután következett az előrajzolás és a kidolgozás. Különböző színű fedőzománcok voltak, amivel a kontúrok közötti részeket ki kellett tölteni. Miután a gyerekek megfestették a képet, jött az égetés. A zománcréteg vastagságától függően 900 fokig lehetett égetni a képet. Az első színelvitel nem biztos, hogy tökéletes volt ezért tovább kellett még zománcozni, felhordani a színeket, újraégetni. Így nyerte el a kép végleges formáját. Ezenkívül még készítettünk ékszereket, kulcstartókat...

Szakköri felszerelésünket főleg a lakásszövetkezet szponzorálta. Ők vettek kemencét, festékeket. A vaslemezeket az Elekthermax vállalattól kaptuk. A JMK pedig a kiállításainknak adott helyet.

Mentek fel az anyagárok, egyre nehezebben jutottunk hozzá, ráadásul a művelődési ház a tagdíjakat is felakarta vinni. Nem egyezhettem bele, mert volt olyan család, ahonnan két-három testvér is járt. Emiatt ért véget az egész. Kár volt érte, mert a megyében és azon túl is egyedülálló szakkör voltunk.

Hozzám járt Varga Tibor, aki nagyon jó kezű volt. Győrben, a Képzőművészeti Gimnáziumban tanult tovább. Most gipszstukkókat készítő magánvállalkozó lett. Talán négy tanítványom tanult Herenden porcelánfestőnek.

Olyan előfordult, hogy az iskolában 1-es meg 2-es volt a gyerek. Saját korcsoportjában országos első helyezett lett. Az iskolában is egészen megváltozott ettől az eredménytől. Ezért egy kicsit irigykedve, rossz szemmel nézett rám a rajztanára. Nem is mertek neki többet rossz jegyet adni rajzból. Sokat kell foglalkozni a gyerekekkel, mindegyikben meg kell találni az egyéniségét. Lehet, hogy abban az iskolában nem volt erre ideje a tanárnak, hogy ennyire törődjön a gyerekekkel.

Egyik munkámmal elnyertem még a Kézműves Tanács oklevelét is, ami arra jogosított fel, hogy kiállításokon, népművészeti vásárokon megjelenhetek. Mint pénzkereseti lehetőség nem volt rossz, másrészt szívesen is csináltam. Jó pár évig kaptam meghívásokat népművészeti vásárokra, rendezvényekre. Közben üzletet nyitottunk - Ditke ajándékbolt - most már nyolcadik éve. Az üzleti élet nem nagyon engedte meg hogy zománcozzak, egyenlőre stagnál az egész.

Jövőre talán folytatni fogom de nemcsak a tűzzománcot, hanem olajjal is újra elkezdek festeni.

A városi Kör-ből a rajz szeretetét kaptam. Az embernek magának kell képezni önmagát, hogy előre jusson.

VI. A JMK GYERMEK KÉPZŐMŰVÉSZ KÖR

A Felnőtt Képzőművész Kör 1970-ben átköltözött az Eszterházy Kastélyba. Ugyanott, 1972-től külön helyiségben Borbély Lajosné vezette a Gyermek Képzőművész Kört egészen 1985-ig. 1986-tól Szentmihály Veronika grafikus, dekoratőr vette át a Gyermek Képzőművész Kört.

Borbély Lajosné a Belvárosi Általános Iskola rajz tanára

- Éber Sándor festőművész szakkörébe jártam Baján, még tizenévesen. Ebben a felnőtt szakkörben a portrérajzolásnál figyelt fel jó karakterérzésemre Éber Sándor. Ő irányított az akkor épülő pécsi Iparművészeti Középiskolába, aminek textil szakára fel is vettek. Ennek elvégzése után egy évig dolgoztam Baján műszaki rajzolóként, miközben jelentkeztem a pécsi tanárképző főiskola rajz-földrajz tagozatára. Ott Lantos Ferenc volt a tanárom. A főiskola elvégzése után férjhez mentem, idejöttem Pápára. Azóta is -1971 óta - tanítok rajzot a Belvárosi Általános Iskolában, és szakkört is vezetek. Közben elvállaltam - 1972-től - és 13 évig vezettem A. Tóth Sándor felnőtt szakkörével párhuzamosan a városi gyermekszakkört. Sándor bácsi halála után helyettesítettem a felnőtt szakkört is.

Jelenleg nincs sehol szakköröm, mert tavaly megvonták a Belvárosi Általános Iskolától az anyagi támogatást, de az igazgatónő szeretné, ha jövőre beindulna. Később elvégeztem a Képzőművészeti Főiskola tanár szakát, ami főleg a rajzzal foglalkozott, ez továbbképzés jellegű volt, egy éves. Utána pedig az Iparművészeti Főiskola környezetkultúra szakát, ami a hagyományápolás jegyében működött: kosárfonás, gyékényfonás, nemezkészítés, agyagozás. Mindezeket a szakkörökbe is beleviszem.

Külön rajzsztanteremben dolgozunk a gyerekekkel, de korszerűsíteni kellene. Olyan helyiséget szeretnék, ami teljesen az enyém és minden eszköz benne van.

Az iskolai délelőtti órákban témakörökben dolgozunk: őszi, téli, tavaszi, nyári formai és színvilága. Ezekhez hozzájön még az ábrázológeometria és a művészettörténet. A délutáni szakkör kimondottan hagyományápolás, kézműves: batikolás, agyagozás, bőrművesség, gyöngyfűzés, csuhébáb készítés, kosárfonás, szövés... Óra alatt sor kerül még a kétfestő minták hagyományápolására is. Vagy a paszományozásra, amit Magyarország egyetlen élő paszományozójától, a pápai Hardi Laci bácsitól tanultam. Mind a délelőtti és délutáni foglalkozás heti két órában volt. Hetedik-nyolcadikban ezt már lecsökkentették, heti egy órára.

A várkastélyban tartott foglalkozások akkor is szombaton délelőttönként voltak. Tematikájában annyiban volt más, hogy nem különült el ennyire a hagyományápolás: tanulmányok és hagyományápolás. Amikor jó idő lett, mindjárt mentünk a szabadba rajzolni. A. Tóth Sándor bácsi nagy híve volt ennek, szerette is...

Rengeteget pályáztunk, nagyon fontos volt számomra a tehetséggondozás. Mindig volt évadvégi kiállítás is.

A rajzeszközök használata kezdetben ingyenes volt, Egresits János, a művelődési ház igazgatója is központilag megvásárolta. Az iskola is keretet adott rá, ingyen járhattak a gyerekek. Most az utolsó három-négy évben volt, hogy fizetniük kellett.

Jómagam sokat szőttem kárpitot, azokból kis faliképkárpitokat csináltam, és ezeket vittem kiállításra. Illetve nagyon szeretem még a temperát és a pasztellképet. Ezekkel szerepeltem

több helyen is. Régen voltak, kimondottan rajztanároknak, alkotótáborok, de már sajnos nincsenek. Szalay Laci bácsi rendezett ilyen táborokat, ahol nagyon jól éreztük magunkat.

**Szentmihály Veronika grafikus-dekorátor,
a JMK Gyermekek Képzőművész Kör vezetője**

- Több mint tíz éve vezetem a JMK Gyermekek Képzőművész Körét. Minden héten egyszer, szombaton délelőtt 9-11 óráig létszámtól függően egy vagy két csoportban rajzolunk, festünk átlagosan 15 gyerekekkel a Várkastély 17-es számú termében. A hattól tizennégy éves korú kisdíákok ugyanazt a feladatot oldják meg, korosztályuknak megfelelően: amíg a nagyobbak, illetve régebbi szakkörösök csendeletről ceruza, vagy szénrajzot készítenek, addig a kicsik mesét találnak ki a formáról, vagy az életbe helyezik a figurát.

Fontosnak tartom a társművészetek állandó jelenlétét. Ezért lemezeken mesét, zenét hallgatunk, a történetet el is játszuk. Illusztráljuk, próbálkozunk lemezborító, plakát tervezésével. A gyerekek szabadon választott technikával dolgoznak több lehetőség megadása mellett (vízfesték, színes ceruza, collage stb.). Beszélgetünk közben a fotóról mint művészetről, közvetlen környezetünkről, olvasmányainkról, hagyományokról.

Céлом nem „kisművész” nevelés, hanem hogy „Jól érezze magát a tanítvány” (Bernáth Aurél). Alapelképzelésem a rajzolás, és az ízlés alapjai, amiből később továbbléphetnek.

Az együtt töltött órákban jóízű, derűs műhelymunka folyik, és az esetleg gyengébb képességű is jól érezheti magát.

Év végén rajzkiállításon mutatjuk be munkáinkat a színházépületben. Minden évben rendszeres látogatói vagyunk a pápai kiállításoknak, ezenkívül Budapestre is elkirándultunk ilyen céllal. Két éve a döbrönte turistaházban rajztáborunk volt a „Honfoglalás jegyében”. Idén, 1998 nyarán pályázat segítségével ismét megrendezzük a táborot. Egyébként a JMK éves támogatásával és szintén pályázattal látjuk el a szakkört rajzeszközökkel. A terem elég jól felszerelt, megtalálhatóak az elmúlt 40 év gipsz szobrai, egyéb tárgyai. A rajzbakok újabbak. Tagdíjunk egy félévre 500 Ft.

A szakkörből kikerülő kisdíákok közül többen mentek tovább művészeti gimnáziumba; és vannak, akik már ezt a pályát választották.

Diákkoromban a művészeti ágak majd mindegyikével - zene, színjátszás, versmondás - foglalkoztam, azonkívül atletizáltam, emellett mindig rajzoltam. A gimnáziumi évek közepén hívott el egy volt osztálytársam a Kör-be.

Az A. Tóth Sándor vezette Képzőművész Kör a „Jókai mozi” művelődési ház emeletén működött heti kétszer. Sándor bácsi ugyan a gimnáziumban is tanított művészettörténetre, de itt a hangulat egészen más volt.

Két csoport is volt a teremben: a beszélgető, régi visszajáró szakkörösök vagy csak művészet iránt érdeklődők. A helyiség nagyobbik felében a modell, körülötte a rajzolókkal.

Szabadon választott technikával dolgozhattunk. A. Tóth Sándor is állandóan rajzolt egy tusba mártott vágott bottal. Időnként körbejárt és korrigált. A munkánkba sosem nyúlt, szabadon hagyva a rajzoló személyiségét.

Több korosztályú és szakmai érettségű ember volt együtt, így egymástól is tanulhattunk.

Évente egyszer volt egy hagyományos Kör-i kiállításunk, de ezenkívül részt vettünk a megyei szakkörök kiállításán, zsűrizett amatőr tárlatokon, és többen bejutottunk profinak mondott bemutatkozásokra is.

Szívesen emlékszem még az Ézsiás Pista által szervezett megyei Fiatal Művészek Stúdiójára, aminek Pápáról Takó Jancsival voltunk tagjai.

Kirakatrendezői dekoratőr iskolában tanultam Budapesten 1967-1969 - ig. Kemény iskola volt egy festészethez vonzó embernek. Ez a mesterség tulajdonképpen egy tudatos pontos kompozíció és színek egymásmellettségének összhatása a nézőre. Nagyon sokat tanultam belőle, hisz mindennek ez az alapja. Az iskola elvégzése után a dekoratőri munka mellett újrakezdtam a festést. Évekig jártam még alkotótáborokba, művésztelepekre. Azonkívül sokat dolgoztam otthon. Szerencsémre volt helyem, modellem, többször meghívtam rá másokat is.

Így tudott kialakulni egy elég nagy teret befogó látásmódom, amit később - most már 12 éve - a Gyermek Képzőművész Kör vezetőjeként is használni tudok.

VII. SZALAY LÁSZLÓ FESTŐ, TANÁRTÓL - HORVÁTH LAJOS FESTŐMŰVÉSZIG

Az idős A. Tóth Sándor még 1975-ig vezette a Felnőtt Képzőművész Kört. A tagok a régi, hűséges képzőművészetet szerető, közülük többen művész pályán lévő emberek voltak kiegészülve néhány új érdeklődővel. Szalay László lett 1975-től (1991-ig) a Kör vezetője átvéve A. Tóth Sándor tanítványait.

Szalay László emlékirataiban így ír 1989-ben a Körről:

„Mi is a kör? Olyan emberek társasága, akik nemre, korra és világnézetre való tekintet nélkül egyesíti tagjait a művészet befogadására és az abban való alkotó részvételre buzdít, ösztönöz. Legfőbb összetartó ereje a közös érdeklődési terület a művészet, amely a fiatalokat, közép és idősebb korúakat egyaránt a kör életéhez láncolja. Ily módon a kör mint lehetőség és alkalom messze túlmutat a kör szintű heti kétszeri összejövetelen. A tagok nemcsak művelődnek, tanulnak, rajzolnak, festenek; természetesen ezek a fő feladataik. Összhatásában azonban jelentős mértékben befolyásolja magatartásukat, sokaknál nem kis mértékben jövőjüket. Egy részük festő, porcelán-festő, dekoratőr; másik része rajztanár, képző - és iparművész, építész lesz, vagy csak egyszerűen művészetet szerető és ismerő emberré válik.

Ennek a tevékenységnek sajátos melegágya a „KÖR”. Módszereiben egyedi, nem követi az iskola metodikáját. Fejlődésében és a fejlesztésben egyénre méretezett. Ezt csak úgy tudja megvalósítani, hogy a tagság zöme önként verbuválódik, s a kör belső életének íratlan szabályait magára vállalja.

Mit kapnak a körben? Rajzi felszerelést, világítást, (fizikai-lelki) meleget, korrektúrát, meleg emberi szót! Mindezt ezidáig teljesen ingyenesen. Körünk Veszprém megye legrégibb ilyen jellegű szervezete, melynek csírái már 1948-ban kibontakoztak lelkes tanárok keze nyomán.

Kohéziós erejére jellemző, hogy 1956 zordon ősze sem tudta szétzilálni. Akkori tagságunk több mint fele nyugatra távozott, de decemberre már újra negyven fővel dolgozott. Működésére jellemző, hogy a megyei kiállításokon minden évben a legnagyobb létszámmal jelentkezik a kör tagsága. Ez csak úgy lehetséges, hogy az úgynevezett „ős-köri” tagság rendre hozzáadja tevékenységének eredményeit a kör friss tagságához. Ennek eredménye négy megyei első helyezés, számtalan egyéni siker és díjazás a megmérettetés mércéjén. Kisugárzó hatása érezhető a város vonzáskörzetében is. A környéken működő rajzpedagógusok zöme, a városban működőké pedig száz százalékban volt a kör tagja hosszabb, rövidebb ideig. Az élet halad, változik! A „KÖR” ebben a változásban úgy tűnhet a maradandóságot hirdeti. Nem csak endogén belső tartásával, de kifelé mutató aktivitásával is erősíti a kör és város, város és ember kapcsolatait.”¹³

Szalay László betegsége majd halála után évente más vezette a Kört, szétszéledtek a régi tagok.

Jelenleg(1996-tól), Horváth Lajos festőművész az Ifjúsági Képzőművész Kör vezetője.

Horváth Lajos festőművész, a JMK Ifjúsági Képzőművész Kör vezetője

- Aktívabban az 1960-as évek végétől kezdtem festeni; a 80-as évek elejétől vagyok szabadúszó, szellemi szabadfoglalkozású. Egészen rövid ideig az 50-es évek derekán jártam először Hénel Guszti bácsihoz majd Cziráki Lajoshoz utána A. Tóth Sándor Képzőművész Kör-ébe Ézsiás Istvánnal, Noll Bélával, Takó Jánossal együtt. Utána egész más irányba kezdtem el érdeklődni, nem foglalkoztam különösebben a képzőművészettel. Mégis visszatértem: rengeteg képzőművészeti könyvvel találkoztam, a hetvenes években a lehetőségekhez mérten látogattam a külföldi nagymúzeumokat.

Az Ifjúsági Képzőművész Kört második éve vezetem minden héten egyszer pénteken, öt órától este nyolcig. Induláskor a fiatalok nem voltak egyforma szinten, ezért valakivel egészen az alapokról indultunk, de olyanok is voltak mint Ludvig Ákos vagy Szalóky Gabriella akikkel már komolyabb dolgokat is csináltunk. Például élő modell után portrérajzolás, szénrel ceruzával, pasztellal. Ábrázoló geometriával nem foglalkozunk mert nincsenek meg ennek igazán a feltételei. Ahhoz kellenének olyan mértani testek, amelyeknek alapján lehetne dolgozni. Összesen 12-en vagyunk, csak arra van lehetőségünk, hogy mindenki ugyanazt rajzolja mert nagyon kicsi a hely. Néha sikerült több feladatot kiosztani, de ez nem mindig jött össze. Amit még munkaként említhetek: a csendéletek drapériával, rajzolás a szakkör gipszmodelljeiről - kézfej, lábfej; arcrészletek: orr, szem, száj. Ezeket előtanulmányként végigrajzoltuk és utána kezdtünk el élő modell után dolgozni.

A rajzeszközökhöz a szakkör nem tud különösebben hozzájárulni, tehát mindenki a lehetőségeihez mérten maga hozza be. Egyedül rajzlapokat adunk. A Kör-i tagok munkáikkal a városban élő olyan fiatalok és hivatásos művészek közös kiállításán szerepelhetnek a város rajztanáraival, mint a tavalyi év végi Pápai Tárlaton a Somogyi Galériában. Nagyrészt huszonéves fiatalokból álló csapatunkban beszélgetések vannak, budapesti kiállítási látogatásokat szervezünk.

Ebben a Képzőművész Kör-ben elsősorban nem művészképzésről van szó. Inkább az a cél, hogy a gyakorlatban és az elméletben a kiállításokon és magában a képzőművészetben meg-
lássák a valóságos értékeket és talán ezen keresztül gazdagabbak is lesznek.

VIII. BEFEJEZÉS

Elérkeztünk hát 1998-ba, tovább működik a Jókai Mór Művelődési Központ keretein belül az Ifjúsági és a Gyermek Képzőművész Kör, valamint tovább él az iskolákon belüli rajzoktatás is.

Folytatódik tehát a művészeti nevelés, érlelődik a „régiek” tanítása, munkája a fiatalokban.

„...nincs megállás többé, éppen úgy mint a vallásnál a hitben, csak fejlődés. Előre, vagy hátra.”¹⁴

Baranyai László főiskolai hallgató, a JMK Gyermek Képzőművész Kör régi tagja

- Már óvodás koromban is rengeteget rajzoltam. Szentmihály Veronika Gyermek Képzőművész Körébe 1986-ban kezdtem járni egészen középiskolás koromig, 1993-ig. Egy jó alkotó közösséget jelentett nekem összeszokott társasággal, családi légkörrel az ott eltöltött hét év. Itt fogalmazódott meg bennem, hogy a későbbiekben képzőművészeti pályára menjek.

Legjobban csendéleteket szerettem rajzolni szénrel vagy ceruzával.

Szívesen emlékszem vissza a felolvasásokra a Micimackóból és a lemezhallgatásra, melyek történeteit illusztrálni kellett. Mindez feloldotta az embert: minden rajzot, színt, mozzanatot magunk előtt láttunk.

Gyakran mentünk ki dolgozni a szabadba, főleg a várkertbe. Év végén záró kiállításunk volt a színházépületben.

Az iskolai rajzóra korlátok közé volt szorítva, ott egy elvárásnak kellett megfelelni. A szakkörben azt adhattam, ami belőlem fakadt.

Általános iskola után a rajztagozatos zirci III. Béla Gimnáziumba jelentkeztem, ahova fel is vettek. Nagyon sokat tanultam osztályfőnökömtől, Szűcs István tanár úrtól, aki művészet-történetet, ábrázológeometriát, valamint a művészeti ábrázolás tantárgyat tanította. Most, 1998-ban felvételiztem a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolára, rajz-történelem szakra.

Azt hiszem most már nem hagyom el a képzőművészetet...

IX.
IRODALOMJEGYZÉK

E.H. Gombrich: A művészet története Ford. G. Beke Margit és Falvay Mihály. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1978.

Ruzsás Lajos: A Pápai Kollégium története. Budapest: Tankönyvkiadó 1981. Szerkesztette: Trócsányi Zsolt

Salamon Nándor: Kisalföldi Művészek Lexikona. Győr: Kisalföld Művészetéért Alapítvány, 1998.

Tóth Sándor: A giccs. In: Pápai Kollégiumi Lapok. 1938. jan., XII. évf. 5. sz. p. 57.

A Dunántúli Református Egyházkerület Pápai Főiskolájának Évkönyve 1939-1940.: Szerk: Dr. Tóth Lajos, Fejes Zsigmond. Pápa: Főiskolai Könyvnyomda, 1940.

X.

JEGYZET

Heitler László: Cziráki Lajos festészete. In: Művészet. 1966. 7. sz. p. 32.: **11**

Maksay László: Műalkotás, kompozíció, stílus. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1964. 2. Kiadás. 111.p.: **5**

R.L. Gregory - E.H. Gombrich: Illúzió a természetben és a művészetben. Ford. Falvay Mihály. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1982. 169. p.: **2**

Rúzsás Lajos: A Pápai Kollégium története. Budapest: Tankönyvkiadó, 1981. 400 - 405.p.: **9**

Szalay László: A Pápai Felnőtt Képzőművész Kör negyven éves története 1949-1989- című dolgozata. A pápai Jókai Mór Városi Könyvtár Helyismereti Gyűjteménye. 1989. Kéziratok: **13**

Tóth Sándor : A műélvezésről. In: Pápai Kollégiumi Lapok. 1932-33., VII. évf. 5. sz. p. 34-36.: **1,7,14**

Turóczi Mária: A színek világa és a személyiség. Győr, 1986. 3. Kiadás 10-14.p.: **4**

A pápai Jókai Kör emlékkönyve 1893 - 1993: Szerk: Huszár János. Pápa: A Jókai Kör Kiadványa 1., 1993. 47-49.p.: **10,12**

Ember és műveltség: Szerk: Győri György. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1976. 26-35.p.: **6**

Művészetpszichológia: Szerk: Halász László. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1983. 2. Bővített, átdolgozott kiadás. 421- 462. p.: **3**

Orlaitól - Nagy Lászlóig. Szerk. Ézsiás István. In: Pápa: Helytörténeti Múzeum 1981.: **8**